

Underdåniga betänkanden och förslag

angående inrättande af en enke- och pupillkassa för folkskolelärare

samt

rörande ändringar i reglementet för folkskolelärarnes
pensionsinrättning,

afgifna den 30 November 1874

af i nåder förordnade komiterade

jemte

de af Direktionen för nämnda pensionsinrättning i ärendet afgifna utlåtanden.

STOCKHOLM
CENTRAL-TRYCKERIET
1875.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 19 sistlidne Maj anhållit att Eders Kongl. Maj:t måtte taga under förnyadt öfvervägande frågan om beredandet af pensionering för folkskolelärares efterlemnade enkor

och oförsörjda barn, på den af särskilda komiterade uti underdånigt betänkande den 19 December 1864 föreslagna, af Kongl. Maj:t gillade och af Rikets Ständer vid 1865—66 årens riksdag antagna grund, att pensioneringen besörjes af folkskolelärarne sjelfva med understöd af statsmedel, hvarvid Riksdagen likväl ansett böra stadgas skyldighet endast för blifvande, men rättighet för nuvarande innehafvare af ordinarie läraretjänst att såsom delegare i anstalten ingå; och efter det Eders Kongl. Maj:t med anledning häraf under den 25 sistlidne September i nåder uppdragit åt undertecknade komiterade att utarbета och till Eders Kongl. Maj:t afgifva utlåtande och förslag angående bildande af en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn, få vi, efter att hafva fullgjort det oss sålunde nådigst lemnade uppdrag, härmed i underdånighet afgifva förslag till reglemente för en dylik anstalt tillika med åtföljande utlåtande i ämnet.

Vid uppgörandet af detta förslag hafva komiterade icke kunnat underlåta att taga särskild hänsyn till det förslag i samma syfte, hvilket, såsom ofvan nämnts, af komiterade år 1864 uppgjordes, helst detsamma blifvit ej blott af Rikets Ständer vid 1865—66 årens riksdag i hufvudsakliga delar antaget utan äfven af sista riksdag godkändt med afseende å den grund, hvarpå det byggts, nemligen att pensioneringen skulle besörjas af folkskolelärarne sjelfva med understöd af statsmedel. Som emellertid väsendtliga skiljaktigheter förefinnas mellan dessa båda förslag till den viktiga frågans lösning, anse sig komiterade för ämnets närmare belysande först böra lemna en kortfattad framställning af de grunder, hvarpå 1864 års förslag till en enke- och pupill-kassa för folkskolelärare byggdes, innan de gå att redogöra för de grundsatser, som blifvit följda vid uppgörandet af hoföljande förslag till en dylik pensionsanstalt.

Nämnda grunder voro hufvudsakligen följande:

- a) att skyldigheten att besörja pensioneringen af enkor och barn efter folkskolelärare närmast skulle tillhöra dessa lärare sjelfva, likväl med understöd af statsmedel;
- b) att alla såväl redan varande som framdeles blifvande folkskolelärare och lärarinnor, hvilka sjelfva egde rätt till pension från folkskolelärares pensionsinrättning, äfvensom alla i samma inrättning befintliga och blifvande pensionstagare skulle vara förpliktade att såsom delegare i enke- och pupillkassan ingå för den lön, hvarefter deras egen pensionsrätt eller pension beräknades;
- c) att delegare skulle vara skyldig att till kassan erlægga:
dels en inträdesavgift, utgörande 5 % af nyssnämnda lön;

dels — vid befordran till tjenst, för hvilken lärarens pensionsrätt beräknades efter en högre lön, än han förut innehaft — en *befordringsafgift*, uppgående till 5 % af skillnaden mellan lönerna; *dels* en *årlig pensionsafgift*, utgörande för lärare 3 % af förberörda lön och för pensionstagare 3 % af dess pension; och *dels* för delegare, som vore gift eller enkling med barn inom pensionsåldern, en årlig *äktenskapsafgift* af 1 % af samma lön eller pension. För lärarinna och qvinlig pensionstagare fordrades i pensions- och äktenskapsafgift blott hälften af hvad lärare och manlig pensionstagare voro skyldiga att i dessa afseenden utgöra;

- d) att *pensionen*, som med dessa afgifter förvärfvades, skulle utgöra för enka ensam $\frac{1}{6}$ af den lön, hvarefter delegarens egen pensionsrätt beräknades, och för enka med ett eller flera barn under 16 år samma pension förhöjd med 50 %, eller inalles $\frac{1}{4}$ af berörda lön. Efter lärarnes dåvarande minimilön af 400 kronor skulle alltså minimipensionen utgöra för enka ensam 66 kronor 67 öre och för enka med pensionsberättigade barn 100 kronor samt maximipensionen, för en lön af 1000 kronor, för enka ensam 166 kronor 67 öre och för enka med barn 250 kronor;
- e) att förvaltningen af enke- och pupillkassan skulle, utan någon kostnad för denna kassa, besörjas af direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning.

Derjemte får slutligen nämnas att ifrågavarande förslag, derigenom att å ena sidan kassan befriades från alla egentliga förvaltningsutgifter och pensionen bestämdes så lågt som blifvit nämndt, och å andra sidan förenämnda dryga afgifter ålades delegarne, kunde reducera statens bidrag till det jemförelsevis ringa beloppet af 2,000 kr. årligen, hvilket belopp Rikets Ständer vid 1865—66 årens riksdag beredvilligt anvisade.

Efter meddelandet af dessa upplysningar öfvergå komiterade till en närmare redogörelse för de grundsatser, de följt vid uppgörandet af närvarande förslag till reglemente för en enke- och pupillkassa för folkskolelärarne.

Hvad dervid först angår frågan *hvem som bör besörja pensioneringen*, hafva komiterade desto hellre fasthållit vid den i detta afseende förut antagna grund, nemligen att denna skyldighet bör åligga delegarne sjelfva med understöd af statsmedel, som riksdagen uttryckligen tillkännagifvit att förslaget enligt dess åsigt bör byggas på denna grund.

Beträffande dernäst frågan *huru vidsträckt skyldigheten till delaktighet i enke- och pupillkassan bör bestämmas*, hafva komiterade måst ställa sig till

efterrättelse Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens uttryckliga föreskrift derom, att denna skyldighet må *åläggas* endast blifvande lärare och lärarinnor och att nuvarande innehafvare af folkskoleläraretjenst samt pensionsstagare må *vara berättigade* att efter eget godtfinnande ingå såsom delegare. Komiterade kunna dock icke dölja att lösningen af den uppgift, de fått sig förelagd, genom denna föreskrift i hög grad försvårats.

Sålunda, då komiterade icke äro i stånd att noggrant beräkna hvarken huru många bland nuvarande innehafvare af läraretjenster och pensionstagare i folkskolelärarnes pensionsinrättning, hvilka tillsammans uppgå till ett antal af närmare 3,600, begagna sig af rättigheten till delaktighet i kassan, ej heller hvilken lefnadsålder de inträdande öfverhufvud ega, måste det blifva i högsta grad vanskligt att uppgöra tillförlitliga beräkningar öfver kassans inkomster och utgifter för den tid, hvarunder delegareantalet m. m. icke kan med sannolikhet beräknas.

Hvad som deremot med mera säkerhet kan beräknas är att ifrågasvarande valfrihet med afseende å inträdet i kassan måste utöfva en ganska menlig inverkan på dennas finansiella ställning. Med hög grad af sannolikhet kan nemligen antagas att de aldräflästa af dem, hvilkas inträde sannolikt skulle bereda kassan vinst, t. ex. enklingar och ogifta äldre lärare, icke annäla sig såsom delegare, men att deremot alla eller de flesta, af hvilka anstalten sannolikt kan beräkna förlust, t. ex. sjukliga gifta lärare m. fl., skola inträda såsom delegare i densamma.

En fråga, som härmed står i närmaste sammanhang, är den *under hvilka vilkor delaktighet i pensionsanstalten bör medgifvas nuvarande lärare*. Då nemligen de flesta af dessa lärare äro till åren och sålunda sannolikt blott en kortare tid komma att erlägga afgifter till kassan, innan denna möjligen betungas med utgifter för deras efterlevandes pensionering, och derjeante, såsom förut är nämnt, inga andra sannolikt kunna antagas annäla sig till delaktighet i pensionsanstalten än sådana, som se en fördel för sig att deri inträda, så inses tydligt att kassan under en följd af år får vidkännas drygare utgifter, än hon förmår bära, så framt hon genast skall iklädas full pensioneringsskyldighet utan att några extra inkomster i förhållande till behovet beredas henne. Det synes därför billigt att ålägga de frivilligt inträdande delegarne förbindelse att hålla kassan skadeslös för den ökade kostnad, som de ådraga henne, hvilket åter kan ske antingen derigenom, att retroaktiva afgifter fordras af äldre äfvensom förhöjda afgifter af sjukliga lärare, eller derigenom, att pensionen till en början bestämmes till lägre belopp än framdeles, såsom det skett i reglementet för presterskapets enke- och pupillkassa. Men i begge fallen

skulle utan tvifvel de flesta af de nuvarande lärarne icke finna med sin fördel förenligt att inträda i anstalten, hvars ändamål sålunda med afseende å dem skulle, om icke helt och hållet, dock i väsendtlig mån, förfelas. Detta anse likväl komiterade böra, så vidt möjligt är, undvikas; ty om en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn i allmänhet kan anses af behovet påkallad, så är den det visserligen icke mindre för den nuvarande lärarekorpsen än för framtida generationer af lärare. Den kan dock icke blifva af åsyftadt gagn för nuvarande lärare, derest man för deras inträde i densamma föreskrifver sådana villkor, att detta inträde derigenom väsendtligen försvåras eller omöjliggöres; och hafva komiterade fördenskull funnit skäligt och välbetänkt att göra de nuvarande lärarne med afseende å rättigheter likställda med deras blifvande efterträdare, utan att ålägga dem några drygare skyldigheter gent emot kassan.

Till följd häraf blir det emellertid nödigt att mera än eljest erfordrats påkalla statens mellankomst för fyllande af det behof af ökade inkomster, som på grund af förenämnda förhållanden uppstår för kassan under den närmaste framtiden; och hafva komiterade desto mindre tvekat att i detta afseende taga statens hjälp i anspråk, som den välvilja för pensionsanstalten, riksdagen redan visat genom sitt initiativ att söka bringa en sådan till stånd, i komiterades tanke utgör en borgen därför, att riksdagen äfven är benägen att bevilja de anslag, som erfordras för att anstalten redan för den närvarande generationen af folkskolelärare må blifva af det gagn, som med densamma åsyftas.

Angående *delegarnes afgifter* hafva komiterade först och främst, för att i kassans förvaltning bereda större enkelhet och bekvämlighet med afseende å debitering och uppbörd m. m., ansett sig böra föreslå från delegarnes sida allenast *en* årlig afgift under namn af *pensionsavgift*, i stället för att, i likhet med 1864 års komité, påföra dem flera afgifter under olika rubriker, såsom inträdesavgift, befordringsavgift, pensionsavgift och äktenskapsavgift, hvilkas debiterande skulle förutsätta anskaffandet och antecknandet af mångahanda uppgifter, hvilka endast med svårighet kunde tillförlitligen erhållas. Hvad särskildt angår äktenskapsavgiften, så förekommer icke heller någon sådan i åtskilliga andra euke- och pupillkassor, t. ex. civilstatens, presterskapets m. fl. Af nu anförda skäl hafva komiterade äfven låtit åldersskilnadsavgiften bortfalla och i stället ersatt henne genom ett motsvarande afdrag å pensionen.

Med afseende vidare å delegarnes skyldighet att erlægga afgift till kassan, hafva komiterade, i likhet med 1864 års komité, funnit både bilighet och rättvisa fordra att icke lika afgift i förhållande till lönen,

hvarpå pensionsrätten grundar sig, stadgas för alla delegarne. Sålunda innehåller förslaget (i § 3) att lärarinna, som med sin afgift förvärfvar pensionsrätt blott för sina barn men ej för sin man, skall erlägga endast halffarten af den afgift, som åligger lärare, äfvensom att manlig och qvinlig pensionstagare i folkskolelärares pensionsinrättning skola vara skyldiga att i pensionsavgift erlägga blott $\frac{3}{4}$ af den afgift, som ålegat honom eller henne såsom lärare eller lärarinna, emedan pensionen, som de åtnjuta, utgör endast $\frac{3}{4}$ af lönen, som de frånträd.

Hvad slutligen angår sjelfva *beloppet af pensionsavgiften*, hafva komiterade vid dess bestämmande haft till ögonmärke att afväga en så vidt som möjligt billig proportion mellan pensionsavgiftens belopp å ena sidan, så att detsamma icke måtte i förhållande såväl till delegarens lön som till enkepensionen befinnas alltför kämbart att utgöra, och statens bidrag å andra sidan, att detta icke måtte i förhållande till delegarnes egna uppförfingar synas alltför högt tilltaget. Viktigt har derjemte synts komiterade att bestämma delegarens afgift i ett lämpligt förhållande till den lön, hvarifrån den skall utgå, och till den pension, hvartill den berättigar; och hafva komiterade haft desto större skäl att noggrant öfverväga dessa förhållanden, som den obenägenhet, hvilken gaf sig tillkänna mot det af 1864 års komité uppgjorda förslag till pensionering af enkor och barn efter folkskolelärare, allmänmast och väsendtligast härledde sig från missnöjet med de då föreslagna avgiftsbeloppen, hvilka i förhållande både till delegarnes tillgångar och den föreslagna enkepensionen ansågos alltför höga. Erkännas måste äfven att detta missnöje icke saknade skäl, då bemälda förslag af den gifte läraren fordrade i årliga avgifter 4 % af lönen förutom en inträdesavgift, uppgående till 5 % af samma lön, under det enkepensionen bestämdes så låg, att den gifte lärarens avgifter årligen öfverstego fjerdedelen af dess belopp. Icke utan fog anmärktes äfven mot den då föreslagna pensionsanstalten att många lärare, särdeles de yngre, kunde med de uppförfingar, som för densamma fordrades, bereda sig större fördelar genom anlåtande af lifförsäkringsbolagen, lifränteanstalterna, allmänna enke- och pupillkassan, ja till och med sparbankerna.

Då emellertid en pensionsanstalt, som ålägger lärarne förbindelse till delaktighet, måste i väsendtlig mån hafva förfelat det med densamma åsyftade ändamål, derest den icke bereder dem åtminstone lika fördelar som andra inrättningar, hvilka de frivilligt kunna anlita för betryggande af sina efterlevandes utkomst, hafva komiterade funnit oundgängligen nödigt att föreslå pensionsavgifterna till lägre belopp, än som af 1864 års komité föreslogs. Vid fråga om huru långt nedsättningen bör sträckas

har hänsyn åter måst tagas till den inverkan, som hvarje reduktion af afgiftsbeloppet utöfvar på statsanslaget, hvilket för ändamålets vinnande äfven erfordras; och hafva komiterade, med afseende härå samt efter sakens noggranna öfvervägande i öfrigt, icke ansett sig kunna föreslå pensionsavgiften för lärare lägre än till $3\frac{1}{3}$ procent af den lön, hvarefter hans egen pensionsrätt i folkskolelärares pensionsinrättning beräknas, helst komiterade äfven funnit sig böra föreslå beloppet af enke-pensionen högre i förhållande till samma lön.

Komiterades förslag innehåller alltså med afsende å årliga pensionsavgifternas belopp att lärare skall årligen utgöra $3\frac{1}{3}$ %
och i proportion dertill, enligt ofvan föreslagna grunder, manlig pensionstagare $2\frac{1}{2}$ %,
lärarinna $1\frac{2}{3}$ %
samt qvinlig pensionstagare $1\frac{1}{4}$ % af
den lön, hvarefter deras egen pensionsrätt i folkskolelärares pensionsinrättning beräknas. Att komiterade här föreslagit pensionsavgiften att utgå med procenttal, som innehålla bråk, i stället att bestämma henne åtminstone för första kategorien till ett helt procenttal af lönen, kommer deraf, att komiterade antagit den nu bestämda lönen af 600 kronor, hvilken hvarje lärare och lärarinna efter 5 års ordinarie tjänstgöring eger att åtnjuta, böra läggas till grund för beräkningarne af pensionsrätten både i folkskolelärares pensionsinrättning och i folkskolelärares enke- och pupillkassa. Efter denna lön blifva sålunda afgifterna för de olika kategorierna af delegare respektive 20, 15, 10 samt 7,50 kronor, hvilka tal äro synnerligen beqväma att i räkenskaperna använda.

Vid jemförelse mellan dessa årliga afgiftsbelopp och de, som enligt 1864 års förslag till reglemente för folkskolelärares enke- och pupillkassa skulle utgå för lika stor lön, så finnas de senare proportionsvis större, i det de enligt ofvan angifna beräkningsgrund skulle hafva kommit att utgöra respektive 24, 18, 12 och 9 kronor utom en inträdesavgift för en gång af 30 kronor. Då komiterades förslag vid sidan af denna nedsättning i afgifterna jemväl sätter enkepensionen högre, än den af 1864 års komité förslogs, samt komiterade dessutom sökt tillgodose de närvarande lärares fördel derigenom, att några särskilda afgifter eller besvärande villkor icke föreslagits för deras inträde i pensionsanstalten, äfven om de skulle vara ålderstigna och sjukliga, förmoda komiterade att icke med fog skall kunna anmärkas att de icke sökt sträcka afseendet på delegarnes fördel så långt som vederbort. Komiterade få härvid upplysa att de föreslagna afgiftsbeloppen äro de högsta, hvarom inom komitén

varit fråga, och att kostnadsberäkningar under antagande af lägre afgifter äfven blifvit förslagsvis uppgjorda, men att komiterade af intresse för sakens framgång, som i väsendtlig mån är beroende af statsbidragets storlek, icke velat sträcka anspråken på statens hjälp längre än som synts för ändamålet oundgängligen nödigt.

Angående *pensions-rätten* hafva komiterade, i full öfverensstämmelse med 1864 års komité, föreslagit att barn efter folkskolelärare skall vara pensionsberättigadt intill fyllda 16 år och, om det lider af sinnessjukdom eller vanförhet, så länge det för sådan orsaks skull behöfver understöd, samt att barnens pension skall så länge modren lefver utgöra halfparten af hennes pension, vare sig ett eller flera barn finnas, och efter modrens fränfälle hennes hela pension, om hon efterlemnar flera pensionsberättigade barn, och hälften deraf, om hon efterlemnar blott ett sådant.

Med afseende å bestämmelsen, att barnens pensionsrätt upphör med 16:de året, skulle komiterade visserligen ansett önskligt om barnen intill något högre ålder, t. ex. 18 år, kunde erhålla pension; men, utom det att en bestämmelse i sådant syfte skulle utöfva ett ganska menligt inflytande på kassans utgiftsstat, hafva komiterade funnit det af 1864 års komité anförda skäl för pensionsrättens upphörande vid 16 års ålder, nemligen att skollärarens barn liksom allmogens i allmänhet då böra antagas kunna sörja för sig sjelfva, fortfarande ega full giltighet; och att lemna understöd längre än behovet oundgängligen kräfver kan icke vara öfverensstämmande med anstaltens ändamål.

Beträffande åter den bestämmelsen, att barnens pension skall, oberoende af deras antal, utgöra 50 % af modrens, kan det visserligen synas riktigare och rättvisare om den barnen tillkommande pensionen till sin storlek rättade sig efter deras antal, såsom i presterskapets enke- och pupillkassa är stadgadt; men utom det att komiterades förslag är vida enklare med afseende å kassans förvaltning, enär pensionsbeloppet icke behöfver omregleras för hvarje gång ett barn träder ur pensionsåldern, är det äfven i de flesta fall fördelaktigare med afseende å delegarnes intresse, än om pensionen för barnen bestämdes, såsom i presterskapets enke- och pupillkassa skett, till 30 % af modrens pension för ett och till 50 % deraf för två barn samt för hvart och ett utöfver två till ytterligare 10 % af samma pension.

Beträffande *enke-pensionen* hafva komiterade, i anseende dertill att lefnadskostnaden under senare tider stigit högst betydligt, funnit oundgängligen nödvändigt att föreslå dess belopp högre i förhållande till lönen, än detsamma af 1864 års komité bestämdes; ty då en enka för sitt och

barnens underhåll numera oundgängligen behöfver större tillgångar, måste pensionsanstalten, om den skall motsvara sitt ändamål, äfven bereda henne en större hjälp. Komiterade hafva derföre icke tvekat att föerslå pensionen för enka till $\frac{1}{5}$ eller 20 % af den lön, hvarefter delegarens egen pensionsrätt beräknas, och för enka med barn till 30 procent af samma lön, under det 1864 års komité föreslog pensionen i förra fallet till blott $\frac{1}{6}$ eller $16\frac{2}{3}$ % och i det senare till endast 25 % af bemälda lön. Snarare hafva komiterade varit tveksamma, huruvida pensionen äfven med denna förhöjning kan motsvara behovet, åtminstone i framtiden. Men enär hvarje förhöjning af pensionsbeloppet medför en motsvarande förhöjning såväl af delegarnes afgifter som af statens bidrag till pensionsanstalten, och komiterade icke funnit rådligt att från någondera sidan taga i anspråk större uppoffringar, än som erfordras för bestridande af anstaltens här föreslagna pensioneringsskyldighet, ligger häri hufvudsakliga förklaringen dertill, att pensionen icke föreslagits högre. Dessutom hafva komiterade utgått från den åsigten, som utan tvifvel är riktig, att pensionen icke bör betraktas såsom en tillgång, hvilken skall vara tillräcklig för pensionärens *alla* behof, utan blott såsom ett bidrag till pensionärens bergning; och om man betraktar pensionen på detta sätt, torde skäl icke förefinnas till den anmärkning, att den hjälp, komiterades förslag söker att bereda folkskolelärarens efterlevande, är alltför ringa. Antager man nemligen att enkepensionen hädaneftre kommer att beräknas efter en minimilön af 600 kr., hvilket blifver förhållandet, ifall, såsom komiterade föreslagit, den förändring blifver vidtagen i folkskolelärnarnes pensionsreglemente, att delegarens egen pension efter denna lön skall beräknas, så kommer minimipensionen för enka att utgöra 120 och för enka med barn 180 kr., eller i förra fallet 10 och i senare 15 kr. i månaden, hvilket belopp för det stora flertalet pensionärer, som bo på landet, utan tvifvel bör anses såsom ett ganska betydande understöd; och om detsamma äfven kan anses mindre tillräckligt för somliga pensionärers behof, t. ex. för sådana som bo i städer med dyrare lefnadskostnad, så få komiterade erinra derom, att, ifall delegaren åtnjuter rätt till pension efter högre lön än 600 kr., höjes äfven pensionen för hans efterlevande i förhållande därefter. Pensionen kan sålunda stiga för enka ensam till 200 och för enka med barn till 300 kr., ifall delegaren egt rätt till pension efter en lön af 1,000 kronor.

För jemförelses skull anse komiterade nödigt dessutom upplysa att i civilstatens enke- och pupillkassa åtnjuter enka efter notarier, registratorer och aktuarier i rikets hofrätter och kollegier, hofrättsfiskaler, post-

mästare i landsorterna, häradsskrifvare, länsbokhållare, landskanslister och länsmän m. fl. i pension endast 100 och enka med barn 150 kr., under det folkskolelärarens enka enligt komiterades förslag skulle erhålla i pension minst 120 och om hon har pensionsberättigade barn 180 kr. När man dertill besinnar att bemälda i civilstatens enke- och pupillkassa pensionsberättigade enkor i allmänhet torde hafva större behof än enkor efter folkskolelärare, så synes ännu mindre fog finnas för påståendet, att komiterade föreslagit pensionsbeloppet för de senare alltför lågt.

Slutligen hafva komiterade i afseende på *förvaltningen af enke- och pupillkassan*, i likhet med 1864 års komité, föreslagit att densamma skall besörjas af direktionen för folkskolelärarne pensionsinrättning, hvilken anordning både är för kassan den minst kostsamma och i alla afseenden den lämpligaste. Det enda, som häremot möjligen kan anmärkas, är att delegarne derigenom icke få någon andel i anstaltens styrelse och förvaltning. Men då en af Eders Kongl. Maj:t förordnad direktion måste anses lemna lika säker garanti för en god förvaltning, som en af delegarne sjelfva vald styrelse, och direktionens åtgärder för öfrigt äro af reglementet bestämda och kontroll underkastade, synes nämnda anmärkning icke förtjena afseende. Dessutom skulle det vara särdeles olämpligt att draga en eller flera skollärare från deras egentliga kall för att besörja enke- och pupillkassans affärer, äfven om de dertill vore kvalificerade. För att emellertid bereda lärarne tillfälle såväl att kontrollera förvaltningen som att föreslå möjligen behöfliga ändringar i reglementet, hafva komiterade föreslagit att trenne revisorer hvart tredje år skola af Eders Kongl. Maj:t förordnas, deribland en skall vara folkskolelärare, som omvexlande utses från olika delar af riket. Att denne revisor blifvit föreslagen att liksom de öfriga utses af Eders Kongl. Maj:t och icke af folkskolelärarne sjelfva, hvilket senare onekligen i princip vore riktigare, kommer sig af den stora enkelheten i denna anordning och emedan det skulle vålla skollärarne alltför mycken både tidspillan och kostnad att öfver hela riket hålla sammanträden för ett sådant vals anställande. Dessutom få komiterade såsom särskildt motiv ej blott för ifrågavarande anordning utan äfven för förslagets bestämmelser i allmänhet anföra det komiterade vid förslagets uppgörande haft förnämligast till syfte att dels bygga anstalten på så enkla grunder som möjligt och dels inskränka kassans utgifter och på samma gång statens bidrag till densamma till minsta möjliga belopp.

Till närmare utredning af förslaget grunder få komiterade härefter, i den ordning de särskilda stadgandena förekomma, under vederbörande §§ anföra skälen för desamma, såvidt dessa icke redan i det föregående blifvit angifna eller äro nog tydliga för att göra vidare förklaring obehöflig.

§ 1.

För att i någon mån minska olägenheterna för kassan af nuvarande lärares, lärarinnors och pensionstagares valfrihet med afseende å inträde i densamma och så fort som möjligt sätta henne i tillfälle att noggrant kunna beräkna vidden af sina förbindelser, hafva komiterade funnit nödigt att, såsom här i mom. 2 skett, till tiden begränsa denna valfrihet. Då komiterade bestämt tiden, hvarunder ifrågavarande personer ega fritt val, antingen de vilja ingå såsom delegare i anstalten eller icke, till ett helt år från det reglementet börjat tillämpas, synes ingen ega fog att beklaga sig öfver att för kort betänketid medgifvits.

Stadgandet i 3:dje mom. har sin grund dels deri, att kassan icke har någon säkerhet att bekomma pensionsavgiften af den, hvilken hvarken uppbär lön af något skoldistrikt eller pension från folkskolelärares pensionsinrättning, och dels deri, att de, som mista sin pensionsrätt i nämnda inrättning, med detsamma utträda ur den korps, till hvars fromma enke- och pupillkassan bildats. Det synes också icke skäligen kunna fordras, då staten med sina bidrag i väsendtlig mån uppehåller denna kassa, att en person skall ega delaktighet deri, hvilken lemnat folkskolans tjänst och sålunda icke längre är verksam för det ändamål, för hvars befrämjande staten lemmar sina bidrag.

Slutligen får upplysningsvis nämnas att uttrycket »skolområde» i detta reglemente liksom i folkskolelärares pensionsreglemente öfverallt, der det förekommer, blifvit begagnadt för att beteckna den territoriella enhet, som underhåller högre folkskola, och hvilken kan omfatta flera skoldistrikt med afseende å den egentliga folkskolan.

§ 4.

De i första punkten af denna § upptagna bestämmelser hafva till syfte dels att tillförsäkra kassan dess påräknade inkomster för hvarje år och dels att bespara kassans förvaltning det myckna besvär, som utan tvifvel skulle blifva en följd, ifall bestämd föreskrift saknades, huru med pensionsavgiftens utgörande skulle förfaras vid alla de tillfällen, då skol-

lärare-tjenster ombyta innehafvare. Påminner man sig nemligen att kassans direktion i början af hvarje år har att debitera hvar och en innehafvare af tjenst, som är delegare i kassan, den pensionsavgift, som för samma år skall erläggas, att vidare denna afgift innehålles af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande vid utbetalandet af statens bidrag till skoldistriktets skolväsende, och att skolrådet sedan har att godtgöra skoldistriktet detta förskott genom motsvarande afdrag å lärarens eller lärarinns lön, så inses lätt hurusom, ifall tjensten under någon tid af året icke eger ordinarie innehafvare, som är skyldig att betala den på samma tid belöpande andelen af pensionsavgiften, anspråk skola kunna framställas, att kassan må återbära samma andel af den redan uppburna afgiften och att direktionen må göra ny debitering och fördelning af den öfriga delen mellan af- och tillträdaren. Det myckna skrifveri och besvär, som häraf måste vållas, kan deremot helt och hållet undvikas, ifall det stadgas att full pensionsavgift för året skall betalas och att skoldistriktet skall vara skyldigt att erlägga den del deraf, som belöper sig på den tid, tjensten icke eger ordinarie innehafvare. Derigenom får skolrådet på stället fördela afgiften mellan af- och tillträdaren i förhållande till deras tjenstgöringstid under året och debitera skoldistriktet eller skolkassan för återstoden, hvilket allt lätt kan verkställas. Det enda, som häremot möjligen kan anmärkas såsom oegentligt, är att skoldistriktet sålunda ålägges att vid ifrågavarande tillfällen göra uppoffringar, hvilket synes strida mot den grundsatsen, att inga bidrag från dess sida skola tagas i anspråk för folkskolelärares enke- och pupillkassa. Men då dessa uppoffringar äro tillfälliga och sällan påkommande samt de derjemte för hvarje gång, de komma i fråga, endast gälla en del af pensionsavgiftens ringa belopp, hafva komiterade desto mindre tvekat att föreslå denna mellankomst af skoldistriktet, som den ringa utgift, dessa sålunda få vidkännas, ingalunda är jemförlig med de olägenheter för kassan och dess förvaltning, som derigenom undanröddas.

Med afseende å det föreslagna stadgandet i andra punkten behöfver blott den erinran göras, att direktionen icke får kännedom om upprättandet af ny ordinarie tjenst förrän året efter det den upprättats. Någon debitering af pensionsavgiften för det år, hvarunder läraren vid tjensten blifvit tillsatt, kan sålunda icke ske förrän följande året, och äfven då torde direktionen vara oviss för huru lång tid af förra året afgiften skall påföras honom. På grund såväl häraf som af obenägenhet att påföra delegare pensionsavgift för mer än ett år i sänder, hafva komiterade funnit skäligt att föreslå stadgandet i denna punkt.

Som det, efter hvad erfarenheten inom folkskolelärarnes pensionsinrättning lär gifvit vid handen, icke är ovanligt att genom missförstånd eller okunnighet felaktigheter förekomma i de uppgifter, som skolråden enligt § 33 äro skyldiga att lemna rörande kassans delegare, och derigenom kan inträffa att en eller annan delegare med skyldighet att erlægga pensionsavgift till kassan icke i behörig tid anmäles och att kassan sålunda kan för längre eller kortare tid gå miste om henne rätteligen tillkommande afgifter, har af sådan anledning och då kassan bör åtnjuta godtgörelse ej blott för sålunda mistade afgifter utan äfven för ränteförlusten å desamma stadgandet i 3:dje punkten tillkommit.

Hvad slutligen det sista stadgandet angår, har detsamma tillkommit dels på det kassan under första året må bekomma beräknade pensionsavgifter, och dels på det att alla de frivilligt inträdande må under lika villkor blifva delegare, antingen de anmäla sig till delaktighet i kassan i början eller slutet af året.

§ 5.

Stadgandet i första punkten af denna §, hvilken redigerats i närmaste öfverensstämmelse med motsvarande 10:de § i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, sådan denna lyder i Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 29 December 1871, har tillkommit för att kassan säkert må bekomma de afgifter, delegarne äro skyldiga att erlægga.

§ 6.

Dels för att hålla kassan i någon mån skadeslös för de ofta betydliga utgifter, den får vidkännas för pensionering af de efterlevande efter en delegare, hvilken blott få år betalt pensionsavgift, och dels emedan komiterade icke velat föreslå några retroaktiva afgifter af äldre lärare vid deras inträde i kassan, har stadgandet i denna § tillkommit; och då den minskning i pensionen, som här af vållas, snart upphör och, så länge den varar, motsvarar endast ett års pensionsavgift, bör den desto mindre finnas obillig, som just en sådan delegare, hvars efterlevande få vidkännas denna minskning i pensionen, måste anses hafva framför andra haft gagn af pensionsanstalten.

§ 10.

I det förslag till reglemente för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, som år 1864 uppgjordes, fanns i sammanhang med här upptagna

stadganden äfven det, att delegare skulle vara gift innan han frånträdde läraretjenst för att hans efterlevande skulle ega rätt till pension. Ett stadgande i liknande syfte finnes äfven upptaget i reglementet för civilstatens enke- och pupillkassa; men då dylika bestämmelser i vissa fall kunna leda till stor obillighet och alltid måste anses såsom tryckande inskränkningar med afseende å pensionsrätten, hafva komiterade funnit skäligt att, med hänseende till tiden för äktenskapets ingående, icke utesluta andra från rätt till pension än enka och barn efter delegare, som ingått äktenskap på sotsängen, hvilket stadgande åter måste anses fullt befogadt.

§ 12.

I stället för att, såsom 1864 års komité, föreslå ett bestämdt pensionsbelopp för alla sådana barn, som i andra punkten af denna § äro i fråga, hafva komiterade funnit lämpligare att bestämma en maximigräns för det understöd, hvartill de böra vara berättigade, samt föröfrigt öfverlåta åt direktionen att, efter pröfning af barnets behof af understöd, bevilja sådant till större eller mindre belopp inom bemälda gräns.

§ 14.

Enär det strider emot enke- och pupillkassans bestämmelse att pensionera enklingar, har naturligen icke kunnat ifrågakomma att tillerkänna man till folkskolelärarinna pensionsrätt. I följdriktighet härmed och för att lemna lärarinnorna godtgörelse för den lärarne tillerkända rätten till pension för deras enkor, hafva de förras barn i förevarande § föreslagits att varda pensionerade såsom föräldralösa, äfven om fadren vid modrens fränfälle skulle vara i lif, hvarjeinte lärarinnornas pensionsavgifter i § 3 blifvit bestämda till blott hälften af hvad lärarne erlägga.

§ 17.

Stadgandet i andra punkten har tillkommit af den anledning, att förut pensionsberättigad enka, som ånyo anmäler sig till pensions erhållande, under den förflutna mellantiden möjligen ingått äktenskap eller på annat sätt blifvit förlustig sin pensionsrätt, hvarföre särskild pröfning är af nöden, innan pension ånyo kan medgifvas.

§ 31.

Då komiterade föreslagit att enke- och pupillkassan skall förvaltas af direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning, hafva de ansett öfverflödigt att i reglementet för nämnda kassa upprepa åtskilliga stadganden, hvilka redan finnas intagna i bemälda pensionsinrättnings reglemente.

§ 35.

Att delegarne böra vara representerade inom revisionen är naturligt. På det att Eders Kongl. Maj:t icke måtte blifva, till men för revisionens grundliga verkställande, förhindrad att förordna sådana revisorer utom folkskolelärarekorpsen, som ega större insigt och vana vid dylika förrättningar, hafva komiterade emellertid icke ansett sig böra föreslå att mer än en af revisorerna ovilkorligen bör utses bland delegarne. Ingenting hindrar dock, ifall Eders Kongl. Maj:t skulle så finna för godt, att endera eller båda de öfriga utses inom lärarekorpsen.

Efter att sålunda i ett sammanhang hafva angifvit grunderna för sitt förslag till en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn, öfvergå komiterade nu till den finansiella delen af frågan, hvarvid de anse sig här blott böra redogöra för de allmänna resultat, som ur beräkningarne framgått, och föröfrigt med afseende å deras härledning hänvisa till de kalkuler och tabeller, som finnas detta underdåniga betänkande bilagda.

Under förutsättning dels att af nuvarande folkskolelärare, lärarinnor och pensionstagare i folkskolelärares pensionsinrättning endast de gifta ingå såsom delegare i anstalten, dels att folkskolelärarne, enligt hvad komiterade i ett annat denna dag afgifvet betänkande föreslagit, vinna rätt till hel pension vid 55 års ålder, samt att räntefoten är 5 procent, utgör hela det kapital, som erfordras för pensioneringen enligt de i bifogade reglementen bestämda grunder, vid 1876 års början en summa af..... 3 083 520 kr.

motsvarande ett årligt belopp af..... **154 176 kr.**

De tillgångar, pensionsanstalten vid samma tidpunkt eger, utgöras åter af

a) det redan beviljade och sedermera besparade statsanslaget 18 000 kr.

- b) delegarnes till då varande
värdet reducerade afgifter 1 679 639 kr.
- c) det till dåvarande värdet re-
ducerade beloppet af de
i § 6 stadgade afdragen
å pensionerna 66 525 » 1 764 164 kr.
- hvilken summa motsvarar en årlig inkomst af 88 208 kr.
- Den brist i tillgångarne, som behöfver
fyllas, utgör alltså ett kapital för en gång af 1 319 356 kr.
eller ett årligt belopp af 65 968 kr.

Sistnämnda belopp eller 65 968 kr. utgör alltså det årliga bidrag, som erfordras af statsmedel, för att pensionsanstalten på nu föreslagna grunder och under förutnämnda förutsättningar skall kunna komma till stånd och bära sig.

Antages åter att lärarne fortfarande komma att pensioneras först efter uppnådda 60 lefnadsår, minskas sistnämnda summa till 63 504 kr., hvilket belopp alltså under denna förutsättning utgör hvad statsverket bör tillskjuta.

Att statens årliga bidrag till pensioneringens bestridande stigit till nämnda jämförelsevis höga belopp af omkring 65 000 kr., under det 1864 års komitès förslag i samma syfte tog i anspråk ett årligt statsanslag af blott 2 000 kr., har visserligen till väsendtlig del sin grund deri, att komiterade föreslagit å ena sidan delegarnes afgifter lägre och å andra sidan enkepensionen högre än förbemälda komité, men härleder sig icke mindre derifrån, att dels åt nuvarande lärare, lärarinnor och pensions-tagare medgifvits valfrihet med afseende å inträde i kassan, och dels inga särskilda afgifter fordrats af bemälda delegare, fastän flertalet af dem vid inträdet befinner sig vid framskriden ålder och många äro sjukliga eller mer och mindre förslitna.

Som det för beräkningarnes verkställande varit nödvändigt att göra ett antagande rörande antalet af nuvarande skollärare, hvilka med begagnande af den dem medgifna valfrihet komma att i kassan ingå, hafva komiterade ansett sannolikt att inga andra lärare skola dertill anmäla sig, än de som deraf kunna hafva en någorlunda gifven fördel på kassans bekostnad, under det alla andra skola afhålla sig, af hvilka kassan skulle kunna vänta någon vinst. Till de förra hafva komiterade räknat de gifta, hvilka enligt statistiska uppgifter utgöra 74 procent, till de senare de ogifta eller 26 procent. Då till följd häraf 74 procent af nuvarande folkskole-

lärare beräknats komma att såsom delegare i kassan ingå, har icke blifvit förbisedt att äfven bland dem åtskilliga finnas, hvilka skola anse med sin fördel förenligt att derifrån afhålla sig; men då det är antagligt att i stället åtskilliga af de ogifta med afseende på tilltänkta äktenskap skola ingå som delegare, hafva komiterade trott sig böra vidhålla procenttalet 74, så mycket hellre som hvarje annat tal skulle vara alldeles godtyckligt. Den förlust uti inkomst för kassan, som uppkommer derigenom, att 26 procent af nuvarande lärareantalet icke ingå såsom delegare deri, torde emellertid sannolikt uppgå till mer än 11 000 kr. årligen, hvarigenom vållas en motsvarande förhöjning af statsanslaget.

När dertill kommer att, såsom ofvan anförts, ganska många af de frivilligt inträdande, hvilka alla antagits vara gifta, äro ålderstigna och till helsan försvagade samt att de sannolikt inom få år efterlemnna enkor och barn, som komma att på ett kämbart sätt tynga på anstaltens utgiftsstat, så har denna följligheten måst beräknas högre, än om man, genom stadgande af retroaktiva afgifter af äldre och förhöjda afgifter af sjukliga lärare, utestängt från anstalten just de lärare, hvilka synas närmast vara i behof att deri vinna delaktighet. Emellertid får staten, enligt det framställda förslaget, betala de retroaktiva och förhöjda afgifter, som bort af dessa delegare utgöras; och det afseende, komiterade ansett sig böra fästa vid deras och i allmänhet vid den nuvarande lärarekorpens fördelar, har haft till följd att ytterligare anspråk måst ställas på statens hjälp, en hjälp, hvilken riksdagen icke lär undandraga sig att lemna, enär deraf väsendtligen beror huruvida pensionsanstalten för den närvarande generationen af lärare skall blifva af det välgörande gagn, som dermed åsyftas.

Med afseende å här lemnade finansiella redogörelse få komiterade i underdånighet särskildt annåla att Chefen för Kongl. Ecklesiastik-Departementet på komiterades begäran låtit infordra uppgifter från folkskolelärarne rörande deras egenskap af gifta eller ogifta samt om deras hustrurs och barns ålder m. m., på det komiterade måtte blifva i tillfälle att med de faktiska förhållandena jemföra och kontrollera vissa i beräkningarne ingående faktorer, hvilka uppgifter likväl ännu icke hunnit komma komiterade till handa. Som komiterade emellertid ansett sig kunna, äfven dem förutan, med någorlunda noggrannhet beräkna kassans inkomster och utgifter, hafva de icke trott sig böra, i afvaktan på bemälda uppgifters ankomst, uppskjuta att aflenna detta underdåniga betänkande och förslag till reglemente för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, på det Eders Kongl. Maj:t icke måtte förhindras att till nästa riksdag aflåta nådig proposition i ämnet, ifall Eders Kongl. Maj:t så skulle finna för godt. Komiterade utbedja sig lik-

väl i underdånighet att, efter det berörda uppgifter inkommit och beräkningarne med dem blifvit närmare jemförda, få till Eders Kongl. Maj:t inkomma med de möjligen uppkommande modifikationer i kalkulerna, som af bemälda jemförelse kunna föränledas. Komiterade anse sig emellertid ega allt skäl att antaga att dessa modifikationer, ifall några sådana ifrågakomma, icke skola i någon väsendtlig mån rubba eller ändra de allmänna resultat, som ur de nu verkställda beräkningarne framgått, och att, om icke någon mindre nedsättning i anslagsfordringarne af dem föränledes, de helt visst icke komma att hafva till följd någon förhöjning af desamma.

Slutligen få komiterade i sammanhang med den öfriga finansiela redogörelsen i underdånighet upplysa att, utöfver förut nämnda bidrag från statens sida för pensioneringen, äfven ett särskildt anslag för förvaltningskostnadens bestridande erfordras. Ty ehuru meningen är att ställa enke- och pupillkassan under samma förvaltning som folkskolelärnarnes pensionsinrättning, är det dock tydligt att administrationen af begge anstalterna måste vålla ökade kostnader. För att blifva i tillfälle att bedöma det möjliga behovet af särskildt anslag för detta ändamål, hafva komiterade infordrat yttrande af direktionen för folkskolelärnarnes pensionsinrättning, och har bemälda direktion med afseende härpå utlåtit sig sålunda:

»Hvad åter angår den tillökning i administrationskostnaden, som skulle blifva en följd af enke- och pupillkassans förening med folkskolelärnarnes pensionsinrättning, och de medel, som härför kunna finnas att tillgå hos pensionsinrättningen, får Direktionen upplysa att af de 10 000 rdr, som enligt staten af den 15 Mars 1867 äro anvisade till arvoden och förvaltningskostnader, hittills årligen besparats omkring 3 000 rdr, som, på grund af reglementets § 6, tillgodoförts pensionsfonden. Den tidpunkt synes likväl icke aflägsen, då dessa medel, i följd af de år efter år betydligt ökade göromålen och i allmänhet inträffade prisstegringar, torde komma att till större delen af pensionsinrättningen tagas i anspråk; och då genom denna inrättnings förening med enke- och pupillkassan otvifvelaktigt komma att tillskyndas Direktionens ledamöter och tjänstemän ökad arbete och ansvar, är naturligt att stegrade utgifter häraf måste uppkomma, äfven om Direktionens nuvarande ledamöter icke för deras del ifrågasätta någon tillökning i sina arvoden.

Dessutom bör icke lemnas ur sigte att för bibehållandet af kontinuitet i sättet för ärendenas behandling är af vikt att ombyte af Direktionsledamöter likasom äfven af tjänstemän, helst kamereraren, ej allt för

ofta förekommer. Af de 4 tjänster, nu gällande stat upptager, hafva endast 2, kamererarens och kassörens, med löner af respektive 1 800 och 1 200 kronor hittills varit tillsatte, och anser Direktionen att, äfven om enke- och pupillkassan tillkommer, 3 tjänstemän möjligen kunna bestrida göromålen, under förutsättning likväl att dessa tjänstemän erhålla ökade arvoden, helst kamereraren, hvars befattning blifver af den vigt att han vid inrättningen bör hafva sin hufvudsakliga sysselsättning och erhålla en deremot någorlunda svarande aflöning. Äfven arvodet till vaktmästaren, 500 kronor, anser Direktionen böra, med afseende på ökade lefnadskostnader, höjas till likhet med hvad hans vederlikar inom embetsverken numera i allmänhet åtnjuta.

Till ledning för frågans bedömande meddelas nedanstående tabell, upptagande *dels* utgifterna enligt 1867 års stat, *dels* de belopp, som på grund af densamma hittills utgått, *dels* ock de summor, hvartill enahanda utgifter kunna antagas komma att minst uppgå då folkskolelärares pensionsinrättning jemte dermed förenade enke- och pupillkassa inträdt i full verksamhet.

	1867 års stat för administration af folkskolelärares pensionsinrättning.		Nu utgående kostnader på grund af 1867 års stat.		Förslag till stat för administrationen af folkskolelärares pensionsinrättning jemte enke- och pupillkassan.	
1:o. Årliga arvoden.						
Ordföranden i inrättningens direktion.....	800	—	800	—	800	—
Två direktionsledamöter à 600 kr.....	1 200	—	1 200	—	1 200	—
En kamererare	1 800	—	1 800	—	4 000	—
En sekreterare och ombudsman	1 000	—	—	—	1 500	—
En kassör och bokhållare	1 200	—	1 200	—	2 500	—
En revisor och kammarskrifvare.....	1 000	—	—	—	—	—
En vaktmästare.....	500	—	500	—	700	—
2:o. Årliga förvaltningskostnader.						
Till hyra för embetslokal, inköp af ved och ljus samt bekostande af städning, skrifmaterialier m. m. äfvensom till remisslage.....	2 500	—	c:a 1 500	—	2 300	—
Tillsammans kr.	10 000	—	7 000	—	13 000	—

Med afseende å hvad direktionen sålunda anført, få komiterade för sin del erinra derom, att det så mycket mindre kan dragas i tvifvel att göromålen skola högst betydligt ökas derigenom att enke- och pupillkassan förenas med folkskolelärares nuvarande pensionsinrättning, som delegareantalet i båda anstalterna sannolikt innan kort kommer att uppgå till 7 å 8 tusen och är beräknadt att frandeles öfverstiga 10 000, ett antal, som utan tvifvel är större än i någon annan inom landet befintlig pensionsinrättning.

Derjemte kunna komiterade icke annat än instämma i hvad direktionen yttrat om vigten deraf, att ombyte af direktion och tjenstemän inom verket icke för ofta må förekomma; ty skola göromålen skötas, såsom sig bör, med reda och noggrannhet, samt önskvärd kontinuitet i sättet för ärendenas behandling vinnas, måste vid verket fästas, jemte en erfaren och vaksam direktion, äfven två eller tre tjenstemän, och framför allt en kamererare, hvilka derstädes hafva sin hufvudsakliga, om icke uteslutande sysselsättning, på det inom verket må finnas att tillgå den erfarenhet och den sak- och detaljkännedom rörande pensionsanstalternas angelägenheter, som nödvändigt fordras, särskildt för en så omfattande förvaltning som den ifrågavarande. Villkoret härför är dock att de löner och arvoden, som lemnas, höjas i förhållande till de ökade anspråk med afseende å arbete och ansvar, hvilka ställas på såväl direktionen som tjenstemännen.

På grund häraf och med hänsyn dertill, att sådana kostnader som de ifrågavarande vanligen visa en benägenhet att efterhand stiga, hafva komiterade icke kunnat finna att direktionen för högt beräknat den tillökning i administrationskostnaden, som blifver en följd af enke- och pupillkassans förening med folkskolelärares pensionsinrättning. Komiterade få derföre i underdånighet föreslå att, utöfver förstnämnda bidrag till pensioneringskostnadens bestridande, ett årligt statsanslag af 3 000 kronor, måtte af riksdagen äskas, för att det årliga anslag af 10 000 kronor, som för förvaltningen af folkskolelärares pensionsinrättning redan finnes anvisadt, måtte i förening med berörda årliga tillskott blifva tillräckligt för bestridande af administrationskostnaden för begge pensionsanstalterna.

Hela beloppet af det årliga bidrag till enke- och pupillkassan, som af staten erfordras dels för pensioneringen och dels för förvaltningen, utgör sålunda, ifall lärarne få rättighet att pensioneras vid 55 år, **68 968** kr., och ifall de fortfarande komma att pensioneras efter uppnådda 60 år, **66 504** kr., eller, om summorna afrundas i förra fallet 69 000 kr. och i senare 67 000 kr.

En obetydlig förhöjning i detta anslag synes visserligen erforderlig för bestridande af de kostnader, som enligt § 32 i reglementet skola af enke- och pupillkassan bestridas; men som dels komiterade hysa den förhoppning, att kassans utgifter för pensioneringen under den närmaste framtiden i verkligheten skola i någon mån understiga hvad komiterade nödgats i sina beräkningar antaga och dels de beräknade utgifterna icke minskats med de afdrag å pensionerna, som motsvara den ännu oberäkneliga åldersskilnadsafgiften, hvilken likväl inom folkskolelärarekorpsen, der lärarne vanligen gifta sig vid tidig ålder, måste antagas vara af ringa betydelse, hafva komiterade icke ansett nödigt att för sistberörda kostnaders bestridande föreslå någon tillökning i ofvannämnda statsanslag.

Komiterade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste Allernädigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

N. J. BERLIN.

A. RUNDBÄCK.

F. W. HULTMAN.

CARL EKMAN.

Hugo Rehbinder.

Stockholm den 30 November 1874.

Underdånigt förslag

till

Reglemente för Folkskolelärares Enke- och Pupillkassa.

ART. I.

Om delaktighet i enke- och pupillkassan.

§ 1.

Mom. 1. Skyldighet att vara delegare i kassan åligger hvarje folkskolelärare och folkskolelärares, som efter den dag, då detta reglemente träder i verkställighet, blifver ordinarie innehafvare af tjänst, för hvilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt i afseende å delegarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskolelärares pensionsinrättning, så ock hvarje i sagda inrättning blifvande pensionstagare, hvilken dylik skyldighet förut ålegat.

Mom. 2. Rättighet att vara delegare i kassan tillkommer hvarje folkskolelärare och folkskolelärares, som den dag, då detta reglemente träder i verkställighet, är ordinarie innehafvare af sådan tjänst, som ofvan omförmäles, äfvensom hvarje då redan varande pensionstagare i folkskolelärares pensionsinrättning; dock med förbehåll att behörig anmälan om delaktighet göres hos kassans direktion senast inom ett år från sagde dag.

Mom. 3. Delegare, som förlorar rätt till pension från folkskolelärares pensionsinrättning, förlorar med detsamma delaktighet i kassan.

ART. II.

Om enke- och pupillkassans tillgångar och inkomster.

§ 2.

Mom. 1. Kassans tillgångar och inkomster utgöras af:

1:o. Det redan beviljade och för kassans räkning besparade statsanslag;

2:o. Det årliga bidrag, som utgår af statsmedel;

3:o. De årliga afgifter, som delegarne enligt detta reglemente äro skyldiga att erlägga;

4:o. Afkastningen af kassans utlånade eller på annat sätt förräntade tillgångar.

Mom. 2. Donationer, med hvilka kassan kan blifva ihågkommen, bokföras särskildt och användas i öfverensstämmelse med därför lemnade föreskrifter.

ART. III.

Om delegarnes afgifter samt sättet för deras utgörande.

§ 3.

Delegare är skyldig att till kassan årligen betala *pensionsavgift*, hvilken utgöres:

a) af hvarje folkskolelärare med $3\frac{1}{3}$ procent och af hvarje folkskolelärarinna med $1\frac{2}{3}$ procent af den lön, för hvilken skolområde eller skoldistrikt i afseende på delegarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrättning;

b) af hvarje manlig pensionstagare med $2\frac{1}{2}$ procent och af hvarje qvinlig pensionstagare med $1\frac{1}{4}$ procent af den lön, hvarefter hans eller hennes pensionsrätt i folkskolelärarnes pensionsinrättning beräknas.

§ 4.

Mom. 1. Varder tjänst, hvars innehafvare är delegare i enke- och pupillkassan, ledig genom innehafvarens afsked eller frånfälle eller trans-

port till annan tjänst, skall likväl full pensionsavgift erläggas, hvilken för den tid, tjänsten icke eger ordinarie innehafvare, utgöres af skolområdet eller skoldistriktet.

Mom. 2. Upprättas under något år ny tjänst med delaktighet i folkskolelärares pensionsinrättning, påföres läraren eller lärarinnan vid denna tjänst pensionsavgift först för följande år.

Mom. 3. Har lärare eller lärarinna, som enligt § 1 mom. 1 eger delaktighet i kassan, icke blifvit i behörig tid anmäld såsom delegare, och kassan derigenom gått miste om pensionsavgift från sådan delegare för längre eller kortare tid, påföres honom eller henne vid nästa debitering, efter det direktionen fått kännedom om förhållandet, pensionsavgift äfven för denna tid, jemte 6 procent enkel ränta derå.

Mom. 4. Lärare, lärarinna och pensionstagare, som jemlikt § 1 mom. 2 under första året af kassans tillvaro anmäla sig till inträde såsom delegare, erlägga för detta år full pensionsavgift, som af direktionen påföres dem i sammanhang med följande årets avgift.

§ 5.

De i § 3 fastställda avgifter skola för i tjänst varande delegare till Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande erläggas och, genom hans försorg, för hela länet före Maj månads utgång till kassans direktion öfversändas; dervid Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har att förskottsvis anordna de avgifter, som icke före nämnda tid blifvit erlagda, emot godtgörelse af det vederbörande skolområde eller skoldistrikt för året tillkommande understödsbelopp af statsmedel vid detsamma utbetalande till skolrådet, som eger att å delegarens lön göra motsvarande afdrag; och åligger direktionen att, om skolområde eller skoldistrikt, för hvars lärare pensionsavgift sålunda blifvit af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till direktionen inlevererad, sedermera skulle finnas icke vara till understöd af statsmedel berättigadt, det inlevererade beloppet, uppå requisition, genast till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande återbetala och samma pensionsavgift direkte från delegaren infordra.

Till efterrättelse vid pensionsavgifternas beräkning skall direktionen årligen, före Mars månads utgång, meddela Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förteckning öfver samtliga delegare i länet med uppgift å beloppet af den avgift, som hvar och en skall för året erlägga.

För pensionstagare innehållas avgifterna af direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning.

§ 6.

Ifrågakommer utbetalande af pension till delegares enka eller barn innan pensionsavgift blifvit erlagd för 15 år, skola avgifterna för de felande åren godtgöras kassan på det sätt, att halfparten af pensionsavgiften för ett år vid hvarje skeende pensionsutbetalning innehålles, till dess det bristande beloppet blifvit till fullo guldnet.

§ 7.

Till enke- och pupillkassan erlagda, behörigen fastställda avgifter må icke återställas, ej heller upplupna men oguldna sådana efterskänkas.

§ 8.

De i denna artikel omförmälda avgifter vare exekutiva.

ART. IV.

Om rätt till pension från enke- och pupillkassan.

§ 9.

Enka eller barn efter afliden delegare vare, under de i detta reglemente stadgade villkor, berättigade till pension från denna kassa, utan afseende å boets större eller mindre tillgångar.

§ 10.

Har delegare ingått äktenskap på sotsängen, vare hvarken enka eller med henne sammanafnade barn till pension berättigade. Icke heller tillkomme fästecvinna pension, fastän hon genom laga domstols beslut förklarats böra åtnjuta hustrus rätt. Oberättigade till pension vare äfven lagligen fränskild hustru äfvensom de stufvbarn, delegaren efterlemnar.

§ 11.

Enka, som ingår nytt gifte, förlöre den pension, hon innehar efter afliden man.

§ 12.

I äktenskap födda barn efter delegare vare, med den inskränkning § 10 stadgar, berättigade till pension intill 16 års ålder. Son eller ogift dotter, som af sinnes- eller kroppssjukdom eller ock af särskildt lyte är oförmögen till arbete, må dock, i saknad af annan tillgång, efter direktionens pröfning tilldelas ett understöd till belopp af högst modrens halfva pension, äfven efter 16 år, så länge vederbörligen styrkes att pensionstagarens sjuklighet och oförmögenhet till arbete samt utblottade tillstånd fortfara.

§ 13.

Den förhöjning i pension, som för pensionsberättigade barn blifvit enka tillerkänd, uppbäres af henne så länge hon ombesörjer barnens vård och uppfostran. Försummas denna skyldighet eller om moder dör, ege barnens målsman att densamma för barnens räkning uppbära. Lag samma vare då enka är hindrad att om barnen draga försorg.

§ 14.

Man till folkskolelärarinna med delaktighet i kassan ege ingen pensionsrätt. Barn efter sådan lärarinna tillkomme deremot pension enligt de grunder, som för föräldralösa barn finnas i § 23 bestämda.

§ 15.

Barn efter föräldrar, som båda aflidit med delaktighet i kassan, åtnjuta pension både efter fader och moder.

§ 16.

Folkskolelärarinna vare icke förment att, jemte egen lön eller pension, uppbära henne möjligen från kassan tillkommande pension efter afliden man.

§ 17.

Pensionstagare, som under loppet af fem år sin pension ej uttagit, varde från pensionsstaten afförd. Anmäler sig sådan sedermera ånyo, ankomme på särskild pröfning af för handen varande omständigheter, huru-

vida förut innehafd pensionsrätt må vidare åtnjutas; dock utan rättighet för pensionstagaren att för den förflutna tiden någon pension uppbära.

§ 18.

Pensionstagare, som varder dömd för brott, hvilket medför förlust af medborgerligt förtroende för längre eller kortare tid, vare under samma tid förlustig sin rätt till pension.

§ 19.

Rättighet att uppbära pension vidtager med månaden näst efter den, hvarunder delegare afdit. Skulle pensionsberättigadt barn då ännu icke vara framfödt, beräknas dess pension från och med den månad, hvarunder det blifvit födt. Då pension, som delegares enka innehafte, till större eller mindre del öfvergår till samma delegares barn, ega dessa att denna pension tillträda med månaden näst efter den, med hvilken enkans pensionsrätt upphör.

§ 20.

Pension utgår till och med slutet af den månad, hvarunder pensionstagaren afider eller förlorar rättigheten till pensionens bibehållande.

ART. V.

Om de utgående pensionernas storlek.

§ 21.

Mom. 1. Efterlemnar delegare i kassan enka men icke barn, tillkomme henne i pension 20 % eller $\frac{1}{5}$ af den lön, för hvilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt i afscende å delegarens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskolelärarynes pensionsinrättning. Har delegare efterlemnadt, förutom enka, ett eller flera pensionsberättigade barn, varde berörda pension förhöjd med halften eller 50 %.

Mom. 2. Understiger enkas ålder den afidne mannens med mer än tio år, minskas pensionen med ett afdrag, motsvarande det belopp, som i tab. A. finnes upptaget för ifrågavarande åldersskillnad.

§ 22.

Finnas efter delegare blott pensionsberättigade barn, utgöre pensionen för ett enda sådant halffparten af den för enka utan barn i § 21 bestämda pension men för två eller flera barn hela beloppet deraf till lika fördelning dem emellan. Lag samma vare för pensionsberättigade barn efter enka, hvars pensionsrätt upphört, samt för barn efter lärarinna, äfven om fadren lefver. Äro barn berättigade till pension efter både fader och moder, åtnjute ett sådant barn halffparten såväl af modrens pension som af den pension, hvartill hon förvärfvat rätt, och två eller flera barn hela beloppet af dessa begge pensioner.

ART. VI.

Om sättet huru pension sökes och tillägges.

§ 23.

Ansökning om pension ingifves till direktionen för folkskolelärarnes enke- och pupillkassa och bör åtföljas af behörigt prestbetyg, som upptager:

a) för enka:

hennes namn och födelsedag samt dagen då hon med mannen ingick äktenskap;
mannens födelse och dödsdag;
äfvensom, om pensionsberättigade barn finnas, deras namn och födelsedag;

b) för föräldralösa barn:

deras namn och födelsedag samt
dagen då fadren aflidit, eller, om modren varit delegare i kassan, hennes dödsdag.

Har den, efter hvilken pension sökes, icke varit å pensionsstat i folkskolelärarnes pensionsinrättning uppförd, bifogas dessutom intyg af vederbörande pastor, att ifrågavarande person vid dödsfallet innehade tjänst med delaktighet i nämnda inrättning, samt från hvilken dag han eller hon, efter att hafva blifvit i vederbörlig ordning antagen, varit ordinarie innehafvare af dylik tjänst.

§ 24.

Uppgifves delegare hafva aflidit, men under sådana omständigheter, att vederbörligt intyg om frånfället icke kan företes, ankomme på direktionen att, sådant oaktadt, på grund af tillgängliga bevis samt meddelade upplysningar och med afseende å härvid för öfrigt förekommande omständigheter, pröfva och afgöra pensionsansökningen samt medgifva det beviljade pensionsbeloppets utbetalning, med eller utan förbehåll af detsammas återbärande, och föreskrifva det eller de villkor för pensionens lyftning, som till betryggande af kassans rätt och säkerhet anses erforderliga.

§ 25.

Mom. 1. Då pensionssökande funnits till pension berättigad, utfärde direktionen vederbörligt pensionsbref.

Mom. 2. För sådant barn, som enligt § 12 får sig understöd tilllagdt, utfärdas särskildt pensionsbref, upptagande understödsbeloppet jemte uppgift om det lyte eller den sjukdom, på grund hvaraf understödet beviljats.

§ 26.

Då enka eller barn, som innehar pension, med döden afgår eller eljest förlorar pensionsrätt, omreglere direktionen, utan särskild ansökning, pensionsbeloppet för qvarlevande barn med pensionsrätt, enligt de i § 22 bestämda grunder.

§ 27.

I händelse pensionsbref förkommer eller varder pensionstagare afhändt, bör denne, på egen bekostnad, låta i den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, kungöra dödandet af detsamma och inför kassans direktion förete detta tidningsnummer, hvarefter direktionen har att nytt pensionsbref utfärda.

ART. VII.

Om utbetalning af pension.

§ 28.

Pension utbetalas halfårsvis i Juni och December månader till pensionstagaren sjelf eller dess behörigen befullmäktigade ombud. Dervid

företes pensionsbrevet till påtecknande af utbetalningen, hvarjemte såsom verifikationer aflemnas fräjde- och åldersbevis samt intyg att den eller de, som pensionsbrevet afser, vid ingången af sista månaden i halfåret ännu lefde eller, i fall någon af dem dessförinnan aflidit, om dagen då dödsfallet inträffade, äfvensom, i fråga om enka, att hon fortfarande är ogift.

§ 29.

Utbetalning af pension verkställas af enke- och pupillkassan. Är pensionstagare boende i landsorten, vare han berättigad att, efter anmälan hos direktionen, innefattande uppgift om hans hemvist, pensionen genom Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande bekomma.

§ 30.

Införsel för gäld må i pension icke beviljas, ej heller pension med qvarstad beläggas; egande dock direktionen att vid pensionens utbetalande innehålla hvad som kan återstå af förfallna men ännu oguldna pensionsavgifter.

ART. VIII.

Om förvaltningen och redovisningen af enke- och pupillkassan.

§ 31.

Folkskolelärnarnes enke- och pupillkassa förvaltas af direktionen för folkskolelärnarnes pensionsinrättning; och gälle dervid i alla de omständigheter, om hvilka icke i detta reglemente finnes särskildt stadgadt, enahanda föreskrifter, som enligt Kongl. reglementet för nämnda inrättning äro gifna för densamma samt dess förvaltning och redovisning.

§ 32.

Alla förvaltningskostnader för enke- och pupillkassan, med undantag af remisslage samt utgifterna för den i Art. IX bestämda särskilda revision, bestridas af folkskolelärnarnes pensionsinrättning.

§ 33.

Hos direktionen skall föras en liggare, som upptager: namnen å de särskilda delegarne i kassan; tiden då de deri blefvo delegare; de löner, efter hvilka pensionsavgifterna beräknas; samt dessa avgifters belopp m. m. Efter denna liggare uppgöras de förteckningar, som enligt § 5 skola af direktionen årligen tillställas Kongl. Maj:ts Befallningshafvande.

Derjemte skall hos direktionen föras en matrikel öfver samtliga pensionstagare, deras ålder samt de åt dem beviljade pensioners belopp, med hänvisning till det beslut, hvarigenom pension blifvit hvar och en tillerkänd. I denna matrikel skola jemväl antecknas alla genom dödsfall, utträde ur pensionsåldern eller af annan anledning inträffade förändringar med afseende å pensionerna; och åligger det därför Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande att årligen, före Januari månads utgång, till direktionen insända uppgift å de förändringar med pensionstagarne inom länet, som under senast förflutna året timat.

§ 34.

Domkapitel åligge att före Februari månads utgång hvarje år till direktionen insända uppgift å de under föregående året inom stiftet med ordinarie lärarepersonalen vid de tjänster, som ega delaktighet i folkskolelärnarnes pensionsinrättning, timade förändringar i afseende å tillträde till och afgang från dessa tjänster, äfvensom om tiden då dessa förändringar inträffat. Formulär till dessa uppgifter tillställas domkapitlen af direktionen.

ART. IX.

Om särskild revision af enke- och pupillkassan.

§ 35.

Till öfverseende af enke- och pupillkassans förvaltning och räkenskaper för den tid, densamma förut icke sådan granskning undergått, förordnar Kongl. Maj:t hvar tredje år tre revisorer, deraf minst en ordinarie folkskolelärare eller i folkskolelärnarnes pensionsinrättning pensionerad f. d. folkskolelärare, som omväxlande utses från olika trakter af riket. Dessa revisorer sammanträda i hufvudstaden den första Måndagen i Augusti månad det år revisionen skall ske.

§ 36.

Förutom den i § 35 bestämda granskningsrätt, tillkomme revisorerne rättigheten att hos Kongl. Maj:t föreslå de förändringar i reglementet för enke- och pupillkassan eller i afseende å kassans förvaltning och räkenskaper, hvilka de anse af behovet påkallade.

§ 37.

Efter avslutad förrättning, hvilken icke får upptaga längre tid än tre veckor, afgifve revisorerne till Kongl. Maj:t underdånig berättelse om den verkställda revisionen.

§ 38.

Revisorerne åtnjute för sitt uppdrag enahanda skjutsersättning och dagtraktamente, som tillkomma riksdagens revisorer.

§ 39.

Direktionen åligge att i behörig tid hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om utseende af de i denna artikel omförmälde revisorer.

§ 40.

Efter årsräkenskapsens avslutande afgifve direktionen ofördröjligen till Kongl. Maj:t, genom dess Ecklesiastik-Departements Expedition, underdånig berättelse rörande pensionsinrättningens förvaltning under det föregående året, åtföljd af en tabellarisk öfversigt af kassans ekonomiska ställning. Denna berättelse skall sedermera, genom expeditionens försorg, uti statens officiella tidning intagas.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 25 sistlidne September åt undertecknade i nåder uppdragit att dels utarbета och till Eders Kongl. Maj:t afgifva förslag till reglemente för en pensionsanstalt för folkskolelärares

enkor och barn och dels, i sammanhang dermed, efter granskning af reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning, föreslå de ändringar deri, hvilka tilläfventyrs kunde finnas nödiga, och dervid särskildt taga under öfvervägande frågan huruvida pension borde beredas lärare vid folkskolor vid tidigare ålder än nu egde rum, samt beräkna det årliga bidrag af statsmedel till pensionsinrättningen, som skulle för berörda ändamål erfordras, — och sedan vi med anledning häraf, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, sammanträdte härstädes den 9 sistlidne Oktober, — få vi, efter att hafva verkställt den i senare delen af det nådiga uppdraget anbefallda granskning af reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning, härmed i underdånighet afgifva, jemte utlåtande i ämnet, förslag ej mindre till åtskilliga andra ändringar i omförmälda reglemente, än äfven till folkskolelärares pensionering vid tidigare ålder, än nu är stadgad, med dertill hörande beräkningar öfver pensioneringskostnaden.

Den fråga, som vid berörda granskning af reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning syntes komitén vigtigast och hvilken såsom sådan äfven blifvit af Eders Kongl. Maj:t särskildt framhållen, är den huruvida någon afkortning i den *lefnadsålder*, hvilken nu finnes stadgad såsom vilkor för folkskolelärares rätt till pension, må anses af behovet påkallad och, om så är förhållandet, under hvilka vilkor en sådan afkortning kan ske.

Vid pröfningen af denna fråga hafva komiterade ansett nödigt taga i betraktande huruvida den *tjensteålder*, som erfordras för pensions erhållande, är riktigt afpassad med afseende å lärarens tjenstbarhet; ty skall den tidpunkt, då folkskolelärares bör ega rättighet att afgå från sin tjenst med pension, bestämmas företrädesvis med hänseende till undervisningens fördel, såsom tillbörligt är, så måste afgöras huru länge läraren, med hänsyn till beskaffenheten af hans verksamhet och de fordringar denna ställer på hans krafter, kan anses vara tjenstbar eller i stånd att sköta lärarekallet så som sig vederbör.

I detta afseende anse komiterade nu gällande föreskrifter, att folkskolelärare för att erhålla hel pension skall hafva 30 tjenstår och för att bekomma afkortad pension, då icke obotlig sjukdom föranleder afskedstagandet, bör ega minst 25 tjenstår, hvilat på giltiga grunder, hvarföre komiterade så mycket mindre hafva anledning att härutinnan föreslå någon förändring som, komiterade veterligen, någon sådan icke blifvit ifrågasatt.

Men har man sålunda genom stadgandet om 30 tjenstår såsom vilkor för hel pensions erhållande oförtydligt erkänt att folkskolans lärare öfverhufvud icke längre förmå nöjaktigt sköta sitt mödosamma och vigtiga

kall, så måste i följdriktighet härmed den lefnadsålder, då deras rättighet att bekomma pension inträder, bestämmas så, att lärarne samtidigt eller ungefär samtidigt uppnå både de tjenste- och lefnadsår, som fordras för deras rätt att öfvergå på pensionsstat. Den för rätt till hel pension nu stadgade lefnadsåldern af 60 år kan sålunda endast under den förutsättning vara riktig, att folkskolans lärare i regeln icke tillträda lärarekallet förr än vid 30 års ålder. Men nu gifver erfarenheten vid handen att de aldra flesta folkskolelärare mycket tidigare, en del till och med redan vid 20 års ålder, inträda i folkskolans tjenst. Vid sådant förhållande blifver följaktligen stadgandet om 30 tjenstår såsom villkor för hel pensions erhållande af blott illusorisk betydelse, alldenstund läraren nödgas tjenstgöra längre tid än 30 år, ja stundom ända till 40 år, innan han uppnår de 60 lefnadsåren.

Mellan den tjenste- och lefnadsålder, som nu fordras såsom samtida villkor för lärarnes rätt till pension, eger sålunda ett missförhållande rum, hvilket redan af det skäl fordrar rättelse, att eljest en bestämmelse i pensionsreglementet — om lefnadsåldern — upphäfver betydelsen af en annan — om tjensteåldern —, hvilken senare bestämmelse dock är af vida större vikt.

Denna rättelse, som endast kan ske genom en nedsättning af lefnadsåldern, då man antager den stadgade tjensteåldern vara riktigt afpassad i förhållande till lärarens tjenstbarhet, påfordras dock ännu mera af billighet och rättvisa med hänsyn till läraren. Ty att af honom i allmänhet fordra, såsom nu sker, 35 å 40 års mödosamt arbete, innan hvila förunnas honom, kan svårligen anses rätt eller billigt. Om nämligen någon har en tjenstgöring, som i förtid förtröttar hans sinne, förslappar hans spänstighet och förnöter hans kraft, så är det väl företrädesvis läraren och framför alla folkskoleläraren. Han bör därför billigtvis kunna fordra att tidigare än andra få sluta sitt ansträngande dagsverke och åtminstone att icke nödgas fortsätta med det tröttande arbetet flera år efter det han uppnått den tidpunkt, då pensionsreglementet förklarar honom hafva tjent länge nog.

Framförallt påkallas likväl en nedsättning af folkskolelärarens för rätt till pensions bekommande stadgade lefnadsålder med hänseende till undervisningens intresse. Ty att undervisningen i hög grad skall lida deraf, att folkskolan nödgas behålla lärare sedan de blifvit uttjenta och förslitna, ligger för öppen dag. Af läraren beror mer än af allt annat skolans anseende och framgången af dess arbete. Det är därför tydligt att i den mån lärarens liflighet, kraft och spänstighet vid tilltagande år

aftaga, i samma mån måste skolan sjunka både i eget värde och i allmänhetens förtroende; och förgäfvos skola vederbörande vårdare af folkskolans angelägenheter försöka motarbета en skolas förfall, hvilken läraren är oförmögen och för hvarje dag blifver allt mera oförmögen att hålla uppe. Oberäknelig är derföre ofta den skada folkskolan lider derigenom att hon nödgas behålla en uttröttad och orkeslös lärare, som icke längre förmår sköta sitt kall.

Någon verksam bot för denna skada är icke heller att hemta från det stadgande i pensionsreglementet, som berättigar lärare att redan vid 55 år afgå från tjensten med afkortad pension. Betänker man nemligen att redan hel pension, som utgör föga mer än hälften af lärarens lön, då i denna inberäknas värdet af husrum, vedbrand, kofoder och planteringsland, lemnar allenast en mycket knapp tillgång för lärarens bergning på ålderdomen, så inses lätt att lärarne endast i mycket sällsynta fall skola finnas benägna att lemna tjensten och dermed följande lön mot tillgongjutande blott af den afkortade pensionen, hvilken vid 55 år icke kan anses utgöra mer än tredjedelen af samma lön. Antagligt är äfven att vederbörande skolråd och församlingar icke heller skola vara benägna att påyrka sina gamla skollärares entledigande före den tid, då de blifva berättigade till hel pension, så framt intet annat kan läggas dem till last, än att de blifvit i tjensten förslitna. Följden blir sålunda den, att lärarne i de flesta fall, oaktadt sin oförmåga och utan afseende på den skada, som derigenom tillskyndas undervisningen, stadna qvar vid tjensten tills de uppnå 60 år, för att sålunda betrygga sig en tarflig bergning på gamla dagar.

I den mån den första uppsättningen af folkskolans lärare åldrats, har man äfven alltmera börjat inse och behjerta de skadliga verkningarna för undervisningen deraf, att tidpunkten, då lärarne ega rätt att afgå från tjensten med pension, är alltför långt framskjuten. Från olika sidor och vid flera tillfällen har man derföre framhållit behovet af lärarnes tidigare pensionering. I sådant syfte hafva först och främst folkskoleinspektörerna kraftigt uttalat sig. Med starkt eftertryck framhåller flertalet af dessa de skadliga följderna för undervisningen af de åldriga lärarnes brist på kraft och undervisningsduglighet, under förklarande, att en förändring till det bättre med afseende på undervisningen i en mängd skolor endast är att förvänta deraf, att de gamla lärarne ersättas af yngre och friskare krafter. Att döma af deras uttalanden i detta ämne, synes sålunda ingen åtgärd å lagstiftningens sida till folkskolans fromma för närvarande vara vigtigare och angelägnare, än att genom nedsättning af pensionsålden bereda de åldrige lärarne tillfälle att tidigare lemna folkskolans tjenst.

Från folkskolelärarynnes sida hafva äfven, såväl i deras eget som i undervisningens intresse, framställningar gjorts om behovet af deras tidigare pensionering. Sålunda ingingo år 1869 folkskolelärare från Lunds stift och följande året de vid nordiska skolmötet i Göteborg församlade svenska folkskolelärare till Kongl. Maj:t med underdåniga ansökningar, att sådan ändring måtte vidtagas i det för folkskolelärarynnes pensionsinrättning gällande reglemente, att rätt till hel pension måtte tillkomma folkskolelärare redan vid uppnådd 55 års ålder.

Slutligen hafva vid sistlidne riksdag uttalanden förekommit, som visa att äfven representationen behjertar behovet af en eftergift i de vilkor, som med afseende å lärarynnes pensionsrätt nu äro föreskrifna. Sålunda beslutade Andra Kammaren, med anledning af en i ämnet väckt motion, att Riksdagen måtte hos Eders Kongl. Maj:t anhålla om ett sådant undantagstillägg till § 16 i reglementet för folkskolelärarynnes pensionsinrättning, att folkskolelärare, som före tillämpningen af 1842 års folkskolestadga tillträdtt ordinarie lärarettjenst, berättigades att efter minst 25 tjenstår komma i åtnjutande af afkortad pension, oafsedt den brist, som kunde ega rum i det föreskrifna antalet af 55 lefnadsår. Första Kammaren synes till och med hafva uttalat sig för en ännu större eftergift i afseende å villkoren för folkskolelärarynnes pensionsrätt, enär densamma såsom förnämsta skälet för sin vägran att biträda medkammarens nämnda beslut anförde att, då folkskoleinspektörerna temligen allmänt omfattade den mening, att det nu stadgade måttet af uppnådda lefnadsår för åtnjutande af såväl hel som afkortad pension borde nedsättas för *alla* folkskolelärare, den slutsats deraf kunde dragas, att det icke skulle dröja länge innan förslag till mera omfattande ändringar i pensionsreglementet bringades å bane och möjligen vunnit framgång.

Efter att sålunda hafva visat ej mindre att en afkortning af den för pensions erhållande nu stadgade lefnadsålder, med hänseende både till lärarynnes och undervisningens parallela intressen, högligen påkallas, än äfven att behovet af en sådan afkortning alltmer börjat inses och behjertas, tveka komiterade icke att i underdånighet föreslå en sådan förändring af §§ 14 och 16 i nu gällande reglemente för folkskolelärarynnes pensionsinrättning, att *hel pension må tillkomma hvarje pensionsberättigad lärare vid uppnådda 55 och afkortad pension vid uppnådda 50 lefnadsår*; samt i öfverensstämmelse härmed att, då pension enligt § 15 på grund af obotlig sjukdom beviljas lärare, denne må erhålla hel pension, derest summan af hans lefnads- och tjenstår utgör 85 i stället för nu stadgade 90 år.

Att komiterade föreslå ett åldersmätt af 55 år för rätt till hel pension har ingalunda sin grund i något godtycke, såsom det möjligen kan synas, utan betingas af den, enligt hvad komiterade förmena, riktiga förutsättning, att de fleste folkskolelärare inträda i folkskolans tjänst vid en ålder af 25 eller närmare 25 år. Nämnda åldersmätt står följaktligen i ett, så vidt möjligt är, noga afpassadt förhållande till den för hel pensions erhållande stadgade tjänsteålder af 30 år, liksom 50 lefnadsår under samma förutsättning passa in med den för afkortad pensions erhållande föreskrifna tjänstetid af 25 år. Oanmärkt bör för öfrigt icke lemnas att i alla de förslag till folkskolelärares pensionering, hvilka före 1864 uppgjordes, såvidt komiterade käma, 55 lefnadsår blifvit antagna såsom den ålder, vid hvilken folkskoleläraren borde vara berättigad till pension, äfvensom att under senare tider samma ålder såväl af folkskolans inspektörer som af dess lärare blifvit föreslagen såsom den, då lärares rätt till pension borde inträda.

Men skola folkskolans lärare tillerkännas rättighet att 5 år tidigare än nu är stadgadt tillträda såväl hel som afkortad pension, så erfordras en högst betydlig tillökning i de uppoffringar för folkskolelärares pensionering, hvilka nu åligga staten och kommunerna. Det var ock denna sida af saken 1864 års komité framhöll såsom ett hufvudsakligt skäl för sitt förslag till nu gällande åldersbestämmelser för rätt till pension, emedan komitén »af intresse för pensionsfrågans framgång icke ville sträcka anspråken i något afseende längre, än saken oundgängligen kräde». Äfven komiterade befara att den finansiella sidan af förevarande fråga, om också numera icke af samma betydelse som för 10 år tillbaka, fortfarande är egnad att framkalla betänkligheter mot det förslag till pensionsålderns nedsättning, hvilket komiterade här framställt; dock förmena komiterade att, om man mot den tillökning i utgifter, som blir en följd af lärares tidigare pensionering, väger den skada, som tillskyndas undervisningen ifall nu gällande åldersbestämmelser för rätt till pension bibehållas, den pekuniära uppoffringen, huru anseelig den än må synas, dock skall finnas vara af underordnad betydelse i jämförelse med de viktiga intressen, hvilkas tillgodoseende här är ifråga. Ty att uppoffra ett så viktigt intresse som folkundervisningens för sparsamhetens kan svårigen anses annorlunda än såsom ett åsidosättande af hufvudsaken för en bisak.

Hvad för öfrigt angår den tillökning i utgifter för folkskolelärares pensionering, som nedan föreslås, få komiterade redan här uttryckligen erinra derom, att hela denna tillökning ingalunda betingas blott af den föreslagna nedsättningen i pensionsåldern; ty äfven om en sådan nedsätt-

ning icke ifrågasattes, erfordras dock en icke obetydlig förhöjning i pensionsinrättningens inkomster, för att densamma skall kunna fullgöra sin nuvarande pensioneringsskyldighet. Härom vilja komiterade emellertid närmare utlåta sig längre fram, i sammanhang med framställningen af beräkningarne rörande pensioneringskostnaden, hvarvid äfven förslag till nödiga ändringar af §§ 5 och 7 i pensionsreglementet rörande statens och kommunernas bidrag till pensionsinrättningen skola framläggas och motiveras.

En annan fråga, som äfven syns komiterade af stor vikt och åt hvilken de derföre ansett sig böra ega synnerlig uppmärksamhet, är den *efter hvilket minsta lönebelopp skoldistrikt skall vara förbundet att för ordinarie folkskolelärarets tjänst ega delaktighet i pensionsinrättningen*. I detta afseende är nu stadgadt i § 2 af pensionsreglementet, sådan denna § lyder i Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 23 Januari 1874, att hvarje skoldistrikt, som har en eller flera egentliga folkskolor, skall vara förbundet att för hvar och en af der befintliga ordinarie folkskolelärarets tjänster i pensionsinrättningen ingå efter den för dylika tjänster i allmänhet bestämda minimilön; och då denna numera utgör 500 kronor, oberäknadt värdet af husrum, vedbrand och kofoder, är skoldistrikt alltså icke skyldigt att i inrättningen ingå efter högre belopp. Men nu finnes, på samma gång genom lag bestämdt att hvarje folkskolelärare och lärarinna skall vara berättigad att efter 5 års ordinarie tjänstgöring åtnjuta i lön 600 kronor utom omförmälda särskilda förmåner. Genom denna bestämmelse kommer sålunda hvarje lärare, som hädanefters tillsättes, att under blott $\frac{1}{6}$ af den tjänstetid, som erfordras för rätt till hel pension, åtnjuta den mindre lön, hvarefter skoldistriktet är förbundet att för hans pensionering ingå i inrättningen, men derefter under $\frac{5}{6}$ af samma tid ett högre lönebelopp. Han bör derföre i komiterades tanke ega grundade anspråk på att få sin pension bestämd i förhållande till den lön, han under större delen af tjänstetiden och närmast före afskedet åtnjutit, och icke efter den mindre lön, han blott några år under sin första tjänstgöring fått uppbära. Men om skoldistriktet icke ingår i pensionsinrättningen efter högre belopp än den mindre lönen, så är läraren oberättigad att vid afskedet erhålla högre pension, än som motsvarar denna lön. Åt skoldistriktets godtycke är sålunda öfverlemnadt att bestämma skollärarens pensionsrätt icke blott öfver utan äfven under den minsta lagliga lön, han vid afskedet åtnjuter. Utrymme för ett sådant godtycke anse emellertid komiterade desto mindre böra medgifvas, som derigenom ej blott lärarens utan äfven undervisningens berättigade anspråk i hög grad förnärmas.

Att lärarens rätt trädes för nära, i fall hans pension bestämmes efter ett mindre lönebelopp än det, hvartill han under 25 år närmast före afskedet varit lagligen berättigad, lärar icke kunna bestridas, helst den grundsatsen i andra fall iakttages, att pensionen beräknas efter den lön, som vid afskedet frånträdes. Utom dess måste det i allmänhet anses stridande mot rättvisa och billighet att innehafvare af enahande tjänster, hvilka ålägga enahanda ansträngning och samma ansvar, skola vid afskedet, blott på grund af andras godtycke, kunna behandlas olika, så att den ene undfar pension i förhållande till den lön, han frånträder, men den andre i förhållande till en annan, mindre lön.

Begagnandet af den rättighet, skoldistrikt nu eger att inskränka lärarens pensionsrätt, förnärmar äfven i hög grad undervisningens intresse; ty då den pension, som svarar mot den mindre lönen, icke kan anses utgöra ens hälften af den lön, läraren i många år före afskedet åtnjutit, om deri inberäknas värdet af de särskilda förmåner, som icke inbegripas i den kontant bestämda lönen, så är det mer än sannolikt att den lärare, som måste åtnöjas med en sådan lägre pension, skall i det längsta söka hålla sig qvar vid tjänsten, särdeles om han har familj att försörja. Sannolikt är äfven att i dylika fall vederbörande skolråd och församling, mera behjertande lärarens behof än undervisningens fördel, skola låta honom stadna qvar vid tjänsten, äfven sedan han saknar förmåga att nöjaktigt sköta densamma. På sådant sätt kommer emellertid folkskolan i många fall att gå miste om den fördel, som man velat bereda henne genom förslaget att nedsätta den lefnadsålder, som nu fordras för pensions erhållande.

På grund af dessa skäl hafva komiterade derföre funnit nödigt att föreslå dels en sådan förändring af § 2 i reglementet, *att hvarje skoldistrikt skall vara förbundet att ingå i pensionsinrättningen efter det högsta lönebelopp, som lärare på grund af tjensteålder enligt gällande författning är berättigad att åtnjuta*, och dels en förändrad lydelse af § 28, i syfte att tillförsäkra lärare pension i förhållande till den lön, han på grund af gällande författning vid afskedet innehar.

En anmärkning, som möjligen kan göras mot ifrågavarande förändring af § 2, är den, att skoldistrikt, äfven under den tid lärare åtnjuter lön i den lägre lönegraden, blefve skyldigt att erlägga afgifter till inrättningen efter lönen i den högre; men då dels skillnaden mellan afgifternas belopp för ena och andra lönegraden är ganska obetydlig och dels de tillfällen, då lärare eger åtnjuta endast den mindre lönen, inom hvarje distrikt jemförelsevis sällan böra inträffa, synes denna anmärkning icke

förtjena afseende. Dessutom få komiterade erinra derom, att pensionsinrättningen genom den föreslagna ändringen i § 28 alltid blir skyldig att betala pension efter den högre lönen, och vid sådant förhållande bör det icke anses obilligt att inrättningen jemväl får uppbära afgifter efter samma lön.

Utöfver nu framställda förslag till ändringar i gällande reglemente för folkskolelärares pensionsinrättning, hvilka ändringar beröra §§ 2, 5, 7, 14, 15, 16 och 28, hafva komiterade äfven funnit skäl att i §§ 1, 2, 3, 4, 13, 30 och 31 föreslå dels ändringar och dels tillägg, hvilka dock äro af jemförelsevis mindre vikt och af hvilka några tillkommit i förvaltningens intresse, på begäran af pensionsinrättningens direktion, hvars yttrande rörande möjligen behöfliga ändringar i reglementet blifvit af komiterade inhämtadt; och tillåta sig komiterade, med hänvisning till hoföljande förslag till förnyadt reglemente för folkskolelärares pensionsinrättning, i hvilket förslag ofvan omnämnda ändringar och tillägg äro till sin lydelse angifna, härnedan under hvarje § i underdånighet redogöra för de grunder, hvarpå desamma hvila.

§ 1.

Den förändring, som här blifvit föreslagen, nemligen utbyte af ordet »minimilön» mot »lön», har sin grund deri, att alla ordinarie innehafvare af folkskolelärarettjänster, som räkna öfver 5 ordinarie tjänstår, numera enligt gällande författning äro berättigade till högre lön än minimilönen, hvarföre vid definitionen på ordinarie lärarettjänst icke längre kan begagnas det nu förekommande uttrycket, att innehafvaren skall ega i lag grundad rätt till åtnjutande af den genom gällande författning bestämda minimilön.

§ 2.

För den viktiga förändring, som i denna § blifvit föreslagen rörande skoldistrikts obligatoriska förbindelse till delaktighet i pensionsinrättningen, äro grunderna förut angifna. Den i sista punkten vidtagna förändringen afser blott en omskrifning af ordet »minimilönen», som efter den i föregående punkt föreslagna ändringen icke längre kan begagnas.

§ 3.

Förändringen i denna § är föranledd af samma skäl, som nyss anförts för förändringen i sista punkten af § 2.

§ 4.

Det här föreslagna tillägget har, i förvaltningens intresse och på begäran af direktionen för folkskolelärarynes pensionsinrättning, desto heldre blifvit upptaget från motsvarande §, sådan denna lydde i reglementet för nämnda inrättning af den 30 November 1866, som komiterade icke kunnat inse hvarföre den bestämmelse, detta tillägg rör, numera skulle vara mindre lämplig än förut.

§§ 5 och 7.

Utöfver hvad förut anförts rörande nedsättning af pensionsåldern, komma skälen till de i dessa §§ föreslagna ändringar att närmare angifvas i sammanhang med framställningen af beräkningarne angående pensioneringskostnaden.

§ 13.

Enär onekligen större enkelhet vid bokföringen inom pensionsinrättningen vinnes derigenom, att pensionsbeloppen sluta på helt tal af kronor, och då ett stadgande af samma innehåll med det här föreslagna tillägget nyligen upptagits i reglementet för statens jernvägstrafiks enke- och pupillkassa, hafva komiterade, på framställning af direktionen för folkskolelärarynes pensionsinrättning, funnit skäl att föreslå nämnda tillägg.

§§ 14, 15 och 16.

Med afseende å de förändringar, som i dessa §§ föreslagits, få komiterade hänvisa till de grunder, som förut angifvits för nedsättning af den lefnadsålder, som nu fordras för rätt till pension.

§ 28.

Alldenstund den lön, hvartill ordinarie lärare enligt gällande författning är berättigad, numera icke är lika för alla, sedan tvenne lönegrader för folkskolans lärare blifvit bestämda och i följd deraf alla de

folkskolelärare och lärarinnor, hvilka 5 år varit i folkskolans tjänst anställda såsom ordinarie med den lägre lönen, med nästa år ega laglig rätt att tillträda lön i den högre lönegraden, kan möjligen tvekan uppstå efter hvilken lön pensionen skall beräknas för dem, hvilka under de närmaste fem åren söka afsked med pension från inrättningen. För att aflägsna all ovisshet i detta afseende och oförtydligt angifva lärarnes rätt till pension efter den lagligen bestämda lön, de vid afskedet uppbära, hafva komiterade funnit nödigt att föreslå stadgandet i första punkten af denna §, hvilket dessutom står i närmaste sammanhang med den i § 2 föreslagna förändringen angående skoldistrikts delaktighet i inrättningen.

§ 30.

På den grund att pensionen, enligt § 25, skall utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder lönen frånträdes, och tiden, hvarifrån pensionstagare eger att uppbära pension, bör i pensionsbrevet vara angifven till efterrättelse för den, som utbetalar densamma, har tillägget i denna § funnits nödigt.

§ 31.

Enär ingenting mera synes vinnas derigenom, att dödandet af ett förkommet pensionsbref kungöres tre gånger, än om det kungöres en gång i den allmänna tidningen, helst det förra stadgandet icke åtföljes af bestämmelse om vissa mellanskof mellan hvarje gång kungörandet bör ske, hafva komiterade, för att bespara pensionstagaren en onödig kostnad, på hemställen af direktionen för pensionsinrättningen, funnit skäl förelå ändringen i denna §.

Efter att sålunda i ett sammanhang hafva angifvit grunderna till de förändringar i reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning, hvilka komiterade funnit sig föränslå att föreslå, öfvergå komiterade nu till den finansiella delen af sin uppgift, hvarvid de med afseende å härledningen af de resultat, till hvilka de kommit, i underdånighet få hänvisa till de beräkningar och tabeller, som finnas detta underdåniga betänkande bifogade.

Med afseende å den finansiella utredningen hafva komiterade, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, först sökt beräkna den ökade kostnad, som förslaget om lärarnes tidigare pensionering skulle ådraga

pensionsinrättningen. I sammanhang härmed har emellertid funnits nödigt att äfven undersöka inrättningens finansiella ställning, oberoende af bemälda förslag, blott med hänseende till hennes nuvarande pensioneringsskyldighet, dels på det komiterade måtte kunna noggrant bestämma storleken af ifrågavarande kostnad och dels hufvudsakligen för att öfvertyga sig, huruvida inrättningen, äfven om nu gällande åldersbestämmelser för rätt till pension bibehållas oförändrade, kan anses i stånd att fullgöra sina förbindelser, hvilket komiterade egt flera anledningar att betvifla.

Vid denna undersökning har det ock befunnits att pensionsinrättningen för att kunna fullgöra den pensioneringsskyldighet, som enligt nu gällande reglemente åligger henne, verkligen är i behof af en ganska betydlig tillökning i sina inkomster, hvilket behof föranledes af flere omständigheter, för hvilka komiterade först torde få redogöra.

Sålunda får med afseende härå erinras derom, att lärarnes löner under senare åren blifvit förhöjda, hvilket haft till gifven följd att inrättningens pensioneringsskyldighet blifvit drygare. Först har minimilönen, efter hvilken hvarje skoldistrikt är förbundet att bereda läraren pensionsrätt, blifvit förhöjd från 400 till 500 kronor och pensionens belopp i följd häraf blifvit 25 % högre än förut; och med detsamma hvarje pensionsberättigad lärare hädanefter eger rätt att vid afskedet åtnjuta en minimilön af 600 kronor, hvilken lön är 50 % högre än den, hvarefter pensionen vid reglementets uppgörande beräknades, så är antagligt att pensionen efterhand kommer att förhöjas ända till 50 %. Redan hafva nemligen många församlingar skyndat att bereda sina lärare rätt till en sålunda förhöjd pension, och efter all sannolikhet skall flertalet af de öfriga inom få år göra detsamma, äfven ifall den förändring, som komiterade i § 2 af reglementet föreslagit, om obligatorisk skyldighet för skoldistriktens att bereda sina lärare rätt till pension efter den lön, de vid afskedet enligt gällande förrättning ega att åtnjuta, icke blifver vidtagen. Komiterade hafva derföre, oberoende af detta sitt förslag, egt giltigt skäl att beräkna minimibeloppet af hel pension hädanefter till 450 kronor eller 50 % högre, än hvartill detsamma af 1864 års komité beräknades. Den betydliga tillökning i utgifter, inrättningen härigenom får vidkännas, motsvaras visserligen till en del af skoldistriktens i samma proportion förökade pensionsafgifter; men enär dessa ensamt på långt när icke förslå för pensioneringens bestridande, erfordras derjemte, för att pensionsinrättningen för framtiden skall kunna fullgöra sina förbindelser, att statens bidrag förhöjes.

Vidare är att märka att enligt de beräkningar öfver pensioneringskostnaden, hvilka af 1864 års komité uppgjordes, det då beräknade och

sedernera beviljade statsbidraget af 30,000 kronor ansågs behöfligt för ett antal af blott 3,000 läraretjenster med pensionsrätt efter den då gällande minimilönen. Detta antal har emellertid redan vid innevarande års början stigit till nära 3,500 tjänster med samma pensionsrätt eller till 3,340 tjänster med den förhöjda pensionsrätt, som ofvan beräknats. Och då komiterade på giltiga grunder antagit att de ordinarie läraretjensernas antal fortfarande skall tillväxa — komiterade hafva emellertid beräknat denna tillväxt till blott 20 tjänster årligen under 28 år, efter hvilken tids förlopp hela antalet skulle utgöra 4,000 —, så följer att en förhöjning af statsbidraget äfven af denna anledning påkallas, i fall inrättningens finansiella ställning icke skall, till följd af den redan inträffade och successivt fortgående tillökningen af pensionsberättigade lärare, efterhand undergräfvast.

Hvad som dock framför allt annat utöfvar en ofördelaktig inverkan på pensionsinrättningens affärsställning, är den omständigheten, att pensionärernas antal inom kort kommer att betydligt öfverstiga det, som af 1864 års komité antogs och hvarefter inrättningens pensioneringskostnad beräknades. Bemälda komité, som beräknat pensionärernas antal i det närmaste likformigt tilltagande år efter år, synes nemligen icke hafva gifvit akt på det förhållande, att de flesta dåvarande lärare borde redan under innevarande årtionde vara pensionsmässiga, åtminstone på grund af sin tjänsteålder. Med tillhjälp af inom pensionsinrättningen befintliga uppgifter rörande lärarnes tjänste- och lefnadsålder hafva komiterade deremot kommit i tillfälle att vida noggrannare beräkna pensionärernas tillväxt och dervid funnit denna under den närmaste framtiden betydligt större, än förut beräknats, hvilket förhållande är desto ofördelaktigare för inrättningen, som densamma vid den tiden, då dess pensioneringskostnad sålunda kommer att betydligt förökas, ännu icke samlat nog stora tillgångar för att med tillhjälp af räntemedlen kunna fylla de hastigt växande behofven.

För att åskådliggöra den betydliga tillökning i utgifter, som inrättningen till följd af dessa förhållanden får vidkännas, tillåta sig komiterade till jemförelse meddela efterföljande tablå öfver pensioneringskostnaden för de närmaste 10 åren från och med 1876, sådan den för samma tid beräknats å ena sidan af 1864 års komité och å andra sidan af undertecknade.

År	1864 års komités beräkningar af		Undertecknades beräkningar af	
	Pensionärernes antal.	Pensioneringskostnaden.	Pensionärernes antal.	Pensioneringskostnaden.
1876	255	76 500	293	131 850
1877	270	81 000	324	145 800
1878	285	85 500	356	160 200
1879	297	89 100	394	177 300
1880	309	92 700	430	193 500
1881	321	96 300	467	210 150
1882	330	99 000	503	226 350
1883	342	102 600	571	256 950
1884	348	104 400	582	261 900
1885	357	107 100	621	279 450

Då man här af ser huru betydligt inrättningens utgifter komma att öfverstiga dem, som förut beräknats, och i förhållande till hvilka dess inkomster blifvit bestämda, inses lätt att inrättningen, så framt hon icke i en föga aflägsen framtid skall blifva urståndsatt att fullgöra sina förbindelser, är i behof af betydligt ökade tillgångar.

Med afseende å vidden af detta behof hafva komiterade — under förut angifna förutsättningar, att mininibeloppet af hel pension hädanefters beräknas till 450 kronor och att antalet ordinarie läraretjenster småningom ökas till dess det blifver 4,000 — beräknat att inrättningen vid 1876 års början, för att kunna fullgöra sin pensioneringsskyldighet mot både dåvarande och sedermera blifvande pensionstagare kräfver en konstant tillgång för en gång af 6 258 354 kr. eller, efter en räntefot af 5 % en årlig inkomst af **312 918 »**

De tillgångar, inrättningen vid samma tidpunkt eger, utgöras deremot af:

- a) det till dåvarande värdet reducerade totalbeloppet af skoldistriktens pensionsafgifter efter 4 % af lärarlönen, beräknad till 600 kr. 1 852 752 kr.
- b) dåvarande värdet af skoldistriktens extra pensionsafgifter enligt § 8 i reglementet 109 100 »
- c) det kapital, som motsvarar årliga statsanslaget af 30,000 kr. 600 000 »

d) pensionsinrättningens samlade kapital, hvilket, efter afdrag af den för förvaltningen afsedda summan af 200,000 kr., antagits vid 1876 års början utgöra

750 000 kr. 3 311 852 kr.,

hvilken summa, efter samma räntefot, motsvarar en årlig inkomst af

165 593 »

Skilnaden mellan 312 918 kr. och 165 593 kr. eller 147 325 kr. utgör alltså det årliga tillskott, inrättningen, enligt komiterades beräkningar, utöfver sina nuvarande tillgångar behöfver för att kunna fullgöra den pensioneringsskyldighet, som enligt nu gällande reglemente åligger henne, derest skoldistriktet allmänt blifva delaktiga i inrättningen efter den lön, läraren enligt gällande författning eger att vid afskedet åtnjuta.

Hvad dernäst angår den ökade kostnad, som vållas af pensionsälderns nedsättning enligt komiterades förslag, hafva komiterade, under samma förutsättningar som förut, beräknat att hela det kapital, inrättningen vid 1876 års början behöfver för att dels fullgöra sina förbindelser till då varande pensionstagare och dels derefter lemna lärare hel pension vid 55 och afkortad pension vid minst 50 lefnadsår, utgör

10 326 399 kr.

eller, efter 5 % räntefot, en årlig inkomst af

516 320 »

De tillgångar, inrättningen då verkligen eger, utgöras deremot af samma summa, som ofvan finnes utförd, eller 3 311 852 kr.

hvertill dock med anledning af den tidigare pensioneringen kommer en tillökning uti de

extra pensionsafgifterna af

118 600 » 3 430 452 kr.,

motsvarande en årlig inkomst af

171 523 »

Bristen, som måste fyllas, för att den årliga inkomsten må blifva tillräcklig, utgör alltså skilnaden mellan 516 320 kr. och 171 523 kr. eller

344 797 kr.

Som emellertid i sistnämnda summa finnes inräknad den brist i inrättningens inkomster, hvilken under nuvarande förhållanden förefinnes och hvilken, såsom ofvan visats, utgör 147 325 kr., så uppgår, då denna brist frånräknas, hela den årliga tillökningen i kostnaden för lärarnes tidigare pensionering enligt komiterades förslag till 344 797 — 147 325 eller till **197 472 kr.**, eller i rundt tal 200 000 kr.

I sammanhang med dessa kostnadsberäkningar hafva komiterade äfven tagit i öfvervägande huru de betydliga tillskott, som sålunda visats erforderliga, lämpligast böra beredas pensionsinrättningen; och hafva komiterade i afseende härå funnit riktigast att såväl staten som kommunerna

för ändamålet lemna ökade bidrag. Med afseende åter på frågan huru utgifterna för den ökade pensioneringskostnaden mellan dem bör fördelas, torde det möjligen synas enklast att förhöja bådas bidrag så, att samma proportion, som nu finnes mellan dessa bidrag, fortfarande komme att ega rum. Men som alltför känbara uppoffringar härigenom skulle kommunerna ådragas, och detta sannolikt skulle utgöra ett hinder för pensioneringens ordnande i öfverensstämmelse med folkskolans intresse, hafva komiterade hvarken funnit rådligt eller ens billigt att föreslå en sådan grund för de ökade utgifternas fördelning. På grund häraf hafva komiterade, med nämnda intresse närmast för ögonen och i den öfvertygelse, att detsamma bäst betjenas genom att fordringarne på ökade bidrag från kommunerna nedsättas så mycket som möjligt, icke ansett sig böra ifrågasätta en större förhöjning af pensionsavgiften än från nu stadgade 4 till 5 % af den lön, efter hvilken skolorrådet eller skoldistriktet eger delaktighet i pensionsinrättningen; och hafva komiterade antagit att denna ringa förhöjning, såsom både billig och föga känbar att utgöra, skall blifva beviljad, hvarföre de äfven i sina förslagskalkuler rörande inrättningens framtida inkomster öfverallt beräknat pensionsavgiften till 5 % af lärarelönen eller till 30 kronor.

Den ökade årliga inkomst, inrättningen härigenom vinner, utgör en summa af 23 159 kr., hvadan återstoden, som uppkommer då denna summa drages ifrån ofvanstående 344 797, utgör 321 638 kr.

Med en förökad årlig utgift i runda tal från kommunernas sida af 23 000 och från staten af 322 000 kr. kan sålunda det viktiga intresse, som påkallar lärarnes pensionering vid tidigare ålder, än nu eger rum, blifva tillgodosedt och på samma gång pensionsinrättningens finansiella ställning bringas i fullgodt skick.

Sedan komiterade nu redogjort ej mindre för de förslag till ändringar i folkskolelärarnes pensionsinrättnings reglemente, hvilka komiterade ansett nödiga, än äfven för de resultat i finansiellt hänseende, som ur beräkningarne öfver pensioneringskostnaden framgått, torde det tillåtas komiterade att i underdånighet få tillägga följande:

Ehuru komiterade äro öfvertygade derom, att det stora gagn, som tillskyndas folkskolan derigenom, att dess lärare tidigare, än nu är fallet, få afgå från tjensten med pension, öferväger tungan af den ökade kostnad, som deraf föranledes, och ehuru komiterade derjemte väl känna det varma intresse, hvarmed såväl Eders Kongl. Maj:t som Riksdagen omfatta allt, som kan lända till folkundervisningens fördel, hafva komiterade dock icke kunnat undgå att tänka sig den möjligheten, att förslaget om pen-

sionsålderns nedsättning kan, på grund af de betydliga uppoftningar, som för ändamålet erfordras, komma att förfalla.

För den händelse så skulle ske, hvarigenom de föreslagna ändringarne af §§ 14, 15 och 16 i pensionsreglementet förfalla, synes dock detta icke böra utgöra hinder för vidtagandet af öfriga nu föreslagna ändringar i oftanämnda reglemente.

Såsom företrädesvis viktiga bland dessa, få komiterade särskildt framhålla den föreslagna ändringen af § 2, i syfte att tillförbinda skoldistrikt skyldighet att ingå i pensionsinrättningen efter den lön, lärare på grund af tjänsteålder enligt gällande författning är berättigad att vid afskedet åtnjuta, äfvensom den i sammanhang dermed föreslagna ändringen uti § 28, att läraren, då han söker afsked med pension, må få efter samma lön sin pension beräknad. De skäl, som tala för dessa ändringar och hvilka förut anförts, äro nemligen af den vikt, att godkännandet af samma ändringar icke, utan att förnärma både lärarens och undervisningens intresse, synes kunna uteblifva. För den händelse att förslaget om lärarnes tidigare pensionering icke skulle vinna önskad framgång, ligger häri ett ytterligare viktigt skäl att bereda lärarne den rättighet till pension, som de föreslagna ändringarne åsyfta. Ty om minimibeloppet af hel pension blifver 450 kr., kan läraren vid 55 år i afkortad pension erhålla ett belopp, som nära nog uppgår till detsamma, som hel pension förut utgjort, hvarigenom försvagade lärares tidigare afgang från tjensten betydligt underlättas. Komiterade få derföre i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts synnerliga uppmärksamhet på de ifrågavarande förändringarne af §§ 2 och 28.

Hvad slutligen angår den brist i pensionsinrättningens årliga inkomster, hvilken komiterade visat hafva, till följd af lörens förhöjning och delaktiga tjensters såväl som pensionärernas ökade antal, uppkommit till belopp af 147 325 kronor, kunna komiterade icke förmoda annat, än att erforderliga medel för fyllandet af denna brist skola, oberoende af andra ändringar i reglementet, än de som i sammanhang dermed blifvit nödvändiga uti §§ 5 och 7, beredas pensionsinrättningen, hvars bestånd eljest inom en snar framtid skall äfventyras. Och tillåta sig komiterade, under förutsättning att fråga blott blir om anvisande af medel för detta ändamål, i underdånighet föreslå att, på sätt komiterade ofvan angifvit, pensionsavgiften, som skolområde och skoldistrikt äro skyldiga att erlagga, höjes från 4 till 5 % af den lön, efter hvilken delaktighet i inrättningen eges, hvarigenom en årlig tillgång i rundt tal af 23 000 kr. beredes inrättningen; samt att återstoden, eller i rundt tal **125 000** kr., måtte utgå

af statsmedel, hvarigenom sålunda hela det årliga statsbidraget till pensionsinrättningen, då nu utgående 30 000 kr. dertill lägges, hädanefter skulle komma att utgöra **155 000** kronor.

Komiterade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

N. J. BERLIN.

A. RUNDBÄCK.

F. W. HULTMAN.

CARL EKMAN.

Hugo Rehbinder.

Stockholm den 30 November 1874.

Förslag

till Kongl. Maj:ts förnyade nådiga Reglemente för Folkskolelärares pensionsinrättning den 187

Kongl. Maj:ts

nådiga Förordning och Reglemente angående folkskolelärares pensionering den 30 November 1866.

ART. I.

Om delaktighet i folkskolelärares pensionsinrättning.

§ 1.

Förbindelse till delaktighet i denna inrättning med skyldighet att, för beredandet af pensionsrätt åt ordinarie lärare vid folkskola, erlägga här nedan stadgade pensionsavgifter, åligge, för hvar och en af dess läraretjenster vid högre folkskola, hvarje skolområde i riket, der sådan skola underhålles, så ock hvarje skoldistrikt för dess ordinarie läraretjenster vid egentlig folkskola; och skall med ordinarie läraretjenst förstås hvarje folkskolelärarebefattning, hvars innehafvare har i lag grundad rätt till åtnjutande utaf den genom gällande författning bestämda *minimilön*.

lön

§ 2.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874.)

Skolområde, som underhåller högre folkskola, är förbundet till del-

aktighet i pensionsinrättningen för den lön, lärare vid sådan skola verkligen åtnjuter, såvida denna lön icke
kronor öfverstiger 1,000 riksdaler. Öfver-
kronor skjuter lönen 1,000 riksdaler, ege skolområdet hvarken skyldighet eller rätt till delaktighet för öfverskottet. Likaledes vare hvarje skoldistrikt, som har en eller flera egentliga folkskolor, förbundet att för hvar och en af der befintliga ordinarie folkskollärarejänster i pensionsinrättningen ingå efter den för dylika tjänster i allmänhet bestämda minimilön, likväl med öppen rätt för distriktet, att ifall det lemna läraren större lön, för pensions höjande vinna delaktighet i inrättningen efter ett högre lönebelopp, hvilket dock icke må öfverstiga den lön, läraren verkligen åtnjuter, och i intet fall öfverskrida
kronor 1,000 riksdaler. Då ansökning göres om delaktighet i pensionsinrättningen efter högre belopp än minimilönen, åligger det skolrådet styrka, ej mindre att beslut om utverkande af sådan pensionsförhöjning blifvit i vederbörlig ordning fattadt, än äfven att läraren verkligen åtnjuter åtminstone den lön, för hvilken delaktighet i pensionsinrättningen sökes.

det högsta lönebelopp, hvaraf lärare, på grund af tjensteålder, enligt gällande författning eger att komma i åtnjutande,

lönebelopp än det, hvarefter skoldistriktet är förbundet att deri ingå,

§ 3.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874).

Har rätt till delaktighet i pensionsinrättningen efter högre lönebelopp än minimilönen blifvit behörigen beviljad, må den sedermera icke kunna nedsättas.

det, hvarefter skoldistriktet är förbundet att deri ingå,

§ 4.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874).

I lönebelopp, för hvilket delaktighet i pensionsinrättningen medgifves, må ej inräknas de läraren, på grund af gällande författning, utöfver den fastställda lönen tillkommande fördelar af husrum, vedbrand och kofoder, ehvad de utgå in natura eller kontant ersättas, och ej heller den lönetillökning, som utgår till lärare för tjenstgöring utöfver åtta månader af året.

*af året. Nämnnda lönebelopp må upp-
tagas endast i helt tiotal af kronor.*

ART. II.

Om pensionsinrättningens tillgångar och inkomster.

§ 5.

Pensions-inrättningens tillgångar och inkomster utgöras af:

1:o. Det af rikets Ständer anvisade grundkapital af statsmedel;

2:o. De afgifter, som enligt §§ 7 och 8 skola till inrättningen af skolområden och skoldistrikt erläggas;

3:o. Det för ändamålet beviljade årliga *statsanslag 30,000 riksdaler*;

4:o. Afkastningen af fondens utlåtande eller på annat sätt förräntade tillgångar.

statsanslag.

§ 6.

De i föregående § omförmälda tillgångar och inkomster sammanfö-

ras utan åtskilnad i en enda fond, **pensionsfonden**, från hvilken folkskolelärarynes pensionering äfvensom andra utgifter för inrättningen bestri-
das.

ART. III.

Om pensionsavgifterna och sättet
för deras utgörande.

§ 7.

fem

Pensions-avgift, som skolområde och skoldistrikt äro skyldige att till pensionsinrättningen erlægga, skall utgå med *fyra* procent årligen af den lön, för hvilken området eller distriktet med afseende å vederbörande lärares pensionering vunnit delaktighet i inrättningen.

§ 8.

Skulle pension blifva folkskolelärare tillagd, innan skolområdet eller skoldistriktet för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjänst innehafves, erlagt så många årsavgifter, som motsvara de ordinarie tjänsteår, skolläraren, enligt stadgandena i §§ 15 eller 17, för erhållande af pension måste ega, vare skolområdet eller skoldistriktet förbundet att gälda beloppet af de bristande årens avgifter, dock efter afräkning af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kan vara erlagdt, på det sätt, att årligen, ifrån

det pensionen börjar utgå, extra pensionsafgift till lika belopp med den i § 7 bestämda erlagges, intilldess pensionsinrättningen derigenom blifvit tillfullo godtgjord för bristen; kommande dock denna extra pensionsafgift, derest pensionstagaren under tiden dör eller förlorar sin pensionsrätt, att upphöra med den månad, då detta inträffat.

§ 9.

Varder folkskoleläraretenst in-
dragen, må för densamma erlagda,
behörigen fastställda pensionsafgifter
icke återbetalas, ej heller upplupna,
men oguldna sådana efterskänkas.

§ 10.

(Kongl. Kungörelsen den 29 December 1871).

De i §§ 7 och 8 fastställda pensionsafgifter skola till Vår vederbörande Befallningshafvande erläggas och genom hans försorg för hela länet före Maj månads utgång till pensionsinrättningens Direktion öfversändas; dervid Vår Befallningshafvande, såvida afgifterna icke före nämnda tid blifvit erlagda, har att desamma förskottsvis anordna, emot godtgörelse för hvarje särskildt skolområde eller skoldistrikt af det understödsbelopp, som detsamma för året af statsanslaget till »Lönertilskott åt lärare vid folkskolor och småskolor» må tillkomma; och åligger Direktionen att, om skolområde eller skol-

distrikt, för hvars lärare pensionsafgift sålunda blifvit af Vår Befallningshafvande till Direktionen inlevererad, sedermera skulle finnas icke vara till understöd af nämnda statsanslag berättigadt, det inlevererade beloppet, uppå requisition, genast till Vår Befallningshafvande återbetala och samma pensionsafgift direkte från vederbörande skolstyrelse infordra.

Till efterrättelse vid pensionsavgifternas beräkning, skall Direktionen årligen, före Mars månads utgång, meddela Vår Befallningshafvande förteckning öfver samtliga skolområden och skoldistrikt i länet, med uppgift för hvart och ett på de avgifter, som det skall till pensionsinrättningen för året erlägga.

§ 11.

De i denna artikel omförmälda pensionsavgifter vare exekutiva.

ART. IV.

Om pensionsrätten.

§ 12.

Pensionsrätt i folkskolelärarnes pensionsinrättning tillkommer, under de vilkor i öfrigt, som detta reglemente bestämmer, hvarje behörigen examinerad och antagen lärare vid högre folkskola, äfvensom hvarje examinerad och enligt gällande föreskrifter vederbörligen antagen ordinarie folkskolelärare.

Innehar qvinna lärarebefattning, för hvilken enligt § 1 pensionsavgift bör utgå, vare hon, lika med man, till pension berättigad.

§ 13.

Pension är antingen **hel** eller **afkortad**.

Hel pension bestämmes med hänseende till den tjänsten åtföljande lön, för hvilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt vunnit delaktighet i pensionsinrättningen, och utgår med tre fjerdedelar eller 75 procent af denna lön.

Afkortad pension bestämmes i förhållande till **hel** pension och utgår med vissa procent deraf, på sätt i §§ 15 och 16 vidare *stadgas*.

stadgas.

Pension beräknas endast i helt tal af kronor. Skulle, vid uträkningen af pensionen, denna sluta på öre, förhöjes den till närmaste hela tal af kronor.

femtiofem

§ 14.

Rätt till **hel** pension tillkommer hvarje pensionsberättigad folkskolelärare, då han uppnått *sextio* års ålder och räknar tretio tjänsteår.

§ 15.

Folkskolelärare, som ej upphunnit det i § 14 bestämda antalet lefnads- och tjänsteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urständsat till sin tjänst vidare sköta, eger att, der-

attatiofem

est lefnads- och tjensteåren sammanräknade utgöra *nitio* erhålla **hel** pension. Brista ett eller flera år i detta antal, bestämmes pensionsbeloppet på det sätt, att för hvarje bristande år afkortas en procent af hela pensionen.

Rätt till **hel** eller **afkortad** pension enligt denna § tillkomme dock ingen, som icke räknar minst tio ordinarie tjensteår.

§ 16.

fentio

Utan sådan anledning, som i § 15 omförmäles, är den, som fyllt *fentiofem* lefnadsår och såsom folkskolelärare tjenstgjort minst tjugufem år, berättigad att, då han från tjensten afgår, bekomma **afkortad** pension med så stor del af den hela, som efterföljande tabell angifver:

Vid			Erhålles af hel pension:
Lefnads- år	Tjenste- år	Eller sammanlagda lefnads- och tjensteår:	
50	25	75	0,63
		76	
51	26	77	0,69
		78	
52	27	79	0,76
		80	
53	28	81	0,83
		82	
54	29	83	0,91
		84	

Vid			Erhålles af hel pension:
Lefnads- år	Tjenste- år	Eller sammanlagda lefnads- och tjensteår:	
55	25	80	0,62
		81	
56	26	82	0,68
		83	
57	27	84	0,75
		85	
58	28	86	0,82
		87	
59	29	88	0,90
		89	

Tjensteår, som öfverskjuta de i denna tabell utförda antal, berättiga

ej till högre pension, än som mot lefnadsåren svarar.

Understiga tjänsteåren det antal, som i tabellen motsvarar lefnadsåldern, utgår pensionen med det belopp, som emot antalet af sammanlagda lefnads- och tjänsteåren svarar.

§ 17.

Såsom tjänsteår räknas icke blott den tid, under hvilken lärare såsom ordinarie bestridt folkskolelärarebeställning, utan äfven den tid utöfver fem år, som han, efter att hafva blifvit i behörig folkskolelärareexamen godkänd, varit såsom extra lärare vid folkskola anställd. Folkskolelärare, som af församling antagits före tillämpningen af 1842 års folkskolestadga, samt på grund af denna stadga vid sin befattning bibehållits efter det han vid behörigt seminarium blifvit examinerad och godkänd, vare ock medgifvet att såsom tjänsteår räkna den tid utöfver fem år, som han före sådant förnyadt antagande varit såsom folkskolelärare anställd.

Af tjänsteår, som folkskolelärare eger beräkna, skola för erhållande af pension, såvida ej obotlig sjukdom är orsaken till afskedstagandet, minst tjugu vara ordinarie tjänsteår.

§ 18.

Från tjänstetid, hvarå rätt till pension grundas, må afdrag ej ske

för den tid, under hvilken tjenstledighet åtnjutits, såvida icke denna ledighet oafbrutet fortfarit under minst ett läseår. Icke heller må afdrag ske för den tid, hvarunder tjenstledighet, med behörig tillåtelse, begagnats för att vid läroanstalt inom riket eller genom resor i främmande länder utvidga den tjenstlediges insigter, eller för att, till följd af särskildt förordnande eller val, bestrida allmänt uppdrag eller offentlig befattning utom skolområdet eller skoldistriktet.

Den, som för tjenstefel eller brott varit från utöfvandet af sin tjenst skild, får ej såsom tjenstetid beräkna den tid, under hvilken han icke egt att tjensten utöfva.

§ 19.

Skulle den, som efter erhållet afsked kommit i åtnjutande af pension, åter såsom ordinarie lärare tillträda tjenst vid folkskola, skall, under den tid han sådan beställning innehar, pensionen, om den är större än lönen, minskas med ett deremot svarande belopp, eller, om densamma understiger eller jemnt motsvarar lönen, helt och hållet indragas. Qvarblifver han minst fem år i sådan tjenst, eger han, vid derefter erhållet afsked, undfå den större pension, hvartill denna tjenst kan honom berättiga. I annat fall må han, efter afskedstagandet åter tillträda den honom förut tillagda pension.

§ 20.

Den som, innan han är till pension berättigad, tager afsked eller varder, till följd af sjuklighet eller oförmögenhet att tjensten bestrida, från densamma skild, förlorar derigenom den pensionsrätt, han på grund af samma tjenst egt. Tillträder han ånyo folkskoleläraretjenst med delaktighet i pensionsinrättningen, beräknas hans förra tjenstetid honom till godo vid bestämmandet af pensionsbeloppet.

§ 21.

Folkskolelärare, som för tjenstefel eller brott blifvit genom lagkraftvunnet beslut dömd sin tjenst förlustig eller förklarad till sådan påföljd förfallen, förlöre rättighet till pension. Lag samma vare, om pensionstagare dömes förlustig medborgerligt förtroende.

§ 22.

Folkskolelärare, som, utan derom gjord ansökan och för annan orsak än § 21 bestämmer, varder enligt § 11 i folkskolestadgan i vederbörlig ordning från tjensten skild, ege enahanda pensionsrätt, som honom tillkommit, i händelse han sjelf sökt att med pension från tjensten afgå.

§ 23.

Den, som under loppet af fem år sin pension ej uttagit, varder från

pensionsstaten afförd. Anmäler han sig sedermera ånyo, eger han att åter tillträda pensionen, dock ej för längre tid tillbaka än från och med det nästföregående året.

§ 24.

Pensionstagare, som bosätter sig å utrikes ort, utan att dertill ega Vårt nådiga tillstånd, förverkar derigenom pension för den tid han utrikes är.

Varder pensionstagare främmande makts undersåte, eller träder han, utan sådant tillstånd, i främmande stats tjänst, upphör hans rätt till pension.

§ 25.

Pension beräknas efter fulla månader och vidtager med början af månaden näst efter den, under hvilken lönen blifvit frånträdd.

Pension upphör att utgå med den månad, under hvilken pensionstagare affidit eller pensionsrätt förlorats.

ART. V.

Om sättet huru pension sökes och tillägges.

§ 26.

Folkskolelärare, som önskar att med pension från sin tjänst afgå, skall derom göra anmälan hos den myndighet, som eger att afsked för

honom utfärda, och dervid bifoga, i original eller bestyrkta afskrifter, åldersbevis samt betyg öfver aflagd föreskrifven examen, äfvensom fullständig, med behöriga bilagor och påskrift af skolrådets ordförande styrkt tjensteförteckning, upptagande såväl hans tjenstetid i egenskap af ordinarie och extra ordinarie lärare vid högre folkskola eller egentlig folkskola, som äfven under hvilka tider han tilläfventyrs, på grund af tjenstledighet eller af annan anledning, skolläraretjänst icke bestridt; åliggande det bemälda myndighet att, efter granskning af handlingarne, desamma tillika med eget utlåtande till pensionsinrättningens direktion öfversända med begäran om dess beslut i fråga om sökandens pensionsrätt, samt att, ifall sökanden förklaras till pension berättigad, och hinder för bifall till ansökningen i öfrigt ej möter, meddela honom afsked med pension och derom underrätta direktionen. Varder ansökningen om pension afslagen, skall hänvisning lemnas sökanden att, i händelse af missnöje med beslutet, deruti hos Oss söka ändring.

§ 27.

Den som, på grund af obotlig sjukdom, söker afsked med pension, skall vid ansökningen foga dels intyg af någon i statens tjänst anställd läkare om sjukdomens beskaffenhet och dess obotlighet, dels vederbörande skolråds och folkskoleinspek-

törs vitsord, att sökanden är till vidare tjenstgöring oförmögen.

§ 28.

(Kongl. Kungörelsen den 23 Januari 1874).

För folkskolelärare, som i lön åtnjuter det belopp, hvarefter skoldistrikten enligt § 2 är förbundet att i pensionsinrättningen ingå, lägges denna lön, då afsked sökes med pension, till grund för pensionsbeloppets bestämmande, utan afseende på den tidrymd, hvarunder han innehåft samma lön. Folkskolelärare åter, för hvars tjenst delaktighet i inrättningen vunnits efter högre lön, eger rätt till pension efter denna högre lön endast såvida han under minst fem år densamma uppburit.

Har folkskolelärare, för hvars tjenst delaktighet i inrättningen efter högre belopp än den i allmänhet bestämda minimilönen vunnits, under minst fem år uppburit den högre lönen, skall densamma, om han söker afsked med pension, läggas till grund för pensionsbeloppets bestämmande. Har han sådan lön under kortare tid uppburit, skall, då afsked sökes med stöd af stadgandena i §§ 14 och 16, pension honom tilläggas efter det lönebelopp, hvarpå hans pensionsrätt näst derförinnan grundade sig, men, om obotlig sjukdom är orsak till afskedssökandet efter medelbeloppet af de uppgifna löner, på grund af hvilka sökanden under de senast förflutna fem åren egt att pensionsrätt beräkna.

§ 29.

På pensionsinrättningens direktion ankomme att, vid fråga om pensions beviljande, från vederbörande infordra de upplysningar, som, utöfver hvad de till direktionen öfverlemnade handlingar innehålla, anses erforderliga för frågans fullständiga utredning och bedömande.

§ 30.

Har folkskolelärare i behörig ordning blifvit förklarad till pension be-

afskedet, jemte uppgift från skolrådet om tiden, då lönen frånträdes, blifvit förevisadt.

rättigad, utfärde direktionen pensionsbref, så snart *afskedet blifvit förevisadt.*

§ 31.

kungöra

detta

I händelse pensionsbref förkommer eller varder pensionstagare afhändt, bör denne, på egen bekostnad, låta i den allmänna tidning, i hvilken legala kungörelser skola införas, *tre gånger kungöra* dödandet af detsamma, och inför pensionsinrättningens direktion förete *dessa* tidningsnummer, hvarefter direktionen har att nytt pensionsbref utfärda.

ART. VI, VII och VIII.

(Komiterade hafva icke funnit nödigt föreslå någon förändring i dessa artiklar.)

(Se reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning den 30 November 1866.)

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Direktionen för folkskolelärarne pensionsinrättning får härmed afgifva sitt, genom nådig remiss den 31 nästlidne December infordrade, underdåniga utlåtande öfver det af särskilde komiterade på Eders Kongl.

Maj:ts befallning utarbetade betänkande och förslag angående bildande af en pensionsanstalt för folkskolelärares enkor och barn. Vid upprättandet af sitt underdåniga förslag till reglemente för folkskolelärares enke- och pupillkassa hafva komiterade följt hufvudsakligen samma grunder som 1864 års komiterade, men afvikit från de senares förslag i afseende på pensionernas belopp, afgifternas antal och storlek, samt sättet för deras inbetalning till kassan. Genom att förhöja pensionens belopp, men nedsätta afgiftens, har visserligen blifvit nödvändigt att taga i anspråk understöd af statsmedel i vida större utsträckning än 1864 års komiterade ens vågade förutsätta; men denna af riksdagen sjelf anvisade utväg synes vara det enda vilkor, hvarunder anstalten kan bringas till stånd utan att göra delaktigheten deri till en tyngande börda i stället för en fördel.

Pensionsavgiftens bestämmande till en enda i stället för flere, dels årliga dels för en gång utgående, äfvensom sättet för dess inbetalning enligt § 5, innebär en så högst väsendtlig förenkling i kassans administration, att direktionen den förutan svårligen vågat tillstyrka samma administrations öfverlemmande till direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning. Om förslaget vinner eders Kongl. Maj:ts bifall kan detta nu utan tvifvel låta sig göra och är äfven ändamålsenligt; dock, enär de med enke- och pupillkassans förvaltning förenade göromål blifva ganska omfattande och icke gradvis stiga, utan redan första året medföra mycket arbete med lig-gares och räken-skapers inrättande samt erforderliga upplysningars införande, endast under förutsättning att det af komiterade begärda årliga anslag stort 3,000 kronor blir anvisadt till hjälp vid förvaltningskostnadernas bestridande. För öfrigt tillåter sig direktionen i detta afseende åberopa sitt till komiterade afgifna yttrande, hvaraf ett utdrag finnes i betänkandet intaget och hvars innehåll blifvit af komiterade till alla delar godkändt.

Mot det föreslagna reglementet, lika litet som mot dess särskilda §§, har direktionen intet att anmärka utom mot § 32, hvaruti säges att förvaltningskostnaderna skola »bestridas af folkskolelärares pensionsinrättning». Antingen måste detta uttryck så ändras, att äfven ofvannämnda anslag af 3,000 kronor deri innefattas, eller ock bör, om uttrycket förblir oförändradt, samma anslag beviljas icke åt enke- och pupillkassan, utan åt pensionsinrättningen.

Direktionen har icke ansett sig hvarken böra eller kunna ingå i någon granskning af de af komiterade meddelade beräkningars tillförlitlighet eller de använda beräkningsmetodernas rigtighet. En sådan granskning torde ock vara öfverflödig då beräkningarne äro utförda af i dylika

arbeten så skicklig och öfivad person, som en bland komiténs ledamöter. Beträffande de antaganden, som ligga till grund för beräkningarne, kan direktionen icke underlåta den anmärkningen att komiterade fått sig ett svårlöst problem förelagdt, då de skolat uppgifva kostnaden icke allenast för pensioneringen af alla blifvande folkskolelärares enkor och barn, utan äfven för deras bland nuvarande skollärare, hvilka kunna önska i kassan deltaga och hvilkas antal är alldeles obekant; och detta utan att för de senare stadga andra och personliga villkor, än för de förra. Under sådana omständigheter hafva komiterade antagit att alla gifta och enklingar med barn bland de nuvarande lärarne, eller enligt statistiska beräkningar 74 procent, skola anmäla sig till deltagande i anstalten; och detta antagande torde äfven vara det enda tillgängliga. Härmed framgår såsom beräkningens resultat att med de antagna förutsättningarne och om lärarens egen pensionsålder förblir 60 år och hans lön, hvarefter pensionen beräknas, bestämmes till 600 kronor, statens bidrag skulle fordras till ett årligt belopp af 64,000 kronor. Emellertid hafva komiterade anhållit att, sedan vissa af dem infordrade uppgifter hunnit inkomma och blifvit bearbetade, få till Eders Kongl. Maj:t öfverlemna de deraf uppkommande modifikationer i kalkylerna, hvilka komiterade anse helt visst icke komma att hafva till följd någon förhöjning af det beräknade anslaget.

Då ofvannämnda infordrade uppgifter icke medföra någon upplysning om antalet af nuvarande, till deltagande i kassan hugade folkskolelärare, hvilket antal först kan utrönas då ett år förflutit sedan anstalten börjat sin verksamhet, hemställer direktionen i underdånighet att, om Eders Kongl. Maj:t godkänner reglementet och det begärda anslaget beviljas, Eders Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt direktionen att under andra året efter anstaltens början låta med ledning af första årets anmälningar anställa en ny beräkning och dess resultat hos Eders Kongl. Maj:t anmäla. Ingår ett mindre antal, än det nu beräknade, är det mer än sannolikt att en minskning i den årliga utgiften derigenom uppkommer och att således en nedsättning i statsanslaget kan ega rum.

Under återopande af hvad direktionen sålunda haft att anföra tillstyrker direktionen i underdånighet att det föreslagna reglementet måtte vinna Eders Kongl. Maj:ts godkännande samt att det beräknade anslaget till pensioneringens underhjälpande måtte hos riksdagen i nåder äskas; hvartill skulle komma ett årligt anslag af 3,000 kronor till folkskolelärares pensionsinrättning för bestridande af enke- och pupillkassans förvaltningskostnader.

Den remitterade handlingen medföljer och direktionen framhärdar
med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

N. J. BERLIN.

C. F. SMERLING.

J. H. DUMRATH.

Claes Westman.

Stockholm den 5 Januari 1875.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan särskilde af Eders Kongl. Maj:t under den 25 sistlidne September utsedde komiterade haft i uppdrag att dels utarbета och till Eders Kongl. Maj:t afgifva förslag till reglemente för en pensionsanstalt för folk-

skolelärares enkor och barn, och dels i sammanhang dermed, efter granskning af reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning, föreslå de ändringar deri, hvilka tilläfventyrs kunde finnas nödiga och dervid särskildt taga under öfvervägande frågan, huruvida pension borde beredas lärare vid folkskolor vid tidigare ålder än nu egde rum, samt beräkna det årliga bidrag af statsmedel till pensionsinrättningen, som skulle för berörda ändamål erfordras, hafva komiterade rörande den del af sitt uppdrag som icke rört den ifrågasatta enke- och pupillkassan, afgifvit betänkande af den 30 sistlidne November; deröfver Eders Kongl. Maj:t behagat genom nådig remiss anbefalla direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning afgifva underdånigt utlåtande.

I anledning häraf får nu direktionen till en början underdånigst instämma uti hvad komiterade på anförda skäl föreslagit dels derom, att hvarje skoldistrikt bör hädanefter tillförbindas att ingå i pensionsinrättningen, — ej efter den i allmänhet bestämda minimilön (§ 2), för närvarande 500 kronor, — utan efter det högsta lönebelopp, hvilket lärare på grund af tjensteålder enligt gällande författning är berättigad åtnjuta; dels ock derom, att pension skall tillförsäkras läraren i förhållande till den lön, han på grund af gällande författning vid afskedet innehar, utan afseende derpå att han möjligen af denna lön varit i åtnjutande under kortare tid än 5 år (§ 28).

Beträffande vidare den ifrågasatta nedsättningen i pensionsåldern, hafva väl komiterade af angifna orsaker ansett önskligt att, utan rubbning i nu gällande bestämmelser i afseende på tjensteåldern, en sådan ändring af §§ 14, 15 och 16 kunde tillvägabringas, att folkskolelärare sattes i tillfälle erhålla hel pension vid en lefnadsålder af 55, i stället för 60 år, och afkortad pension vid uppnådda 50, i stället för 55 lefnadsår; äfvensom, i öfverensstämmelse härmed, att, vid fall af obotlig sjukdom, hel pension kunde folkskolelärare tillerkännas då lefnads- och tjensteåren utgjorde sammanlagdt 85, i stället för 90 år. För att sätta pensionsinrättningen i stånd att möta häraf föranledda utgifter skulle emellertid, enligt hvad komiterade genom vidlyftiga beräkningar, hvilkas rigtighet direktionen ej är i tillfälle att kontrollera, ådagalagt, erfordras en tillökning i pensionsinrättningens årsinkomst af icke mindre än 344,797 kronor eller i rundt tal 345,000 kronor, som komiterade tänkt sig kunna åstadkommas på det sätt, att dels skoldistriktens årsbidrag ökades från 4 till 5 procent af de löner, efter hvilka de för sina läraretjänster ega delaktighet i inrättningen, hvarigenom skulle beredas en tillökad inkomst af 23,000 kronor, dels att statens årsbidrag höjdes med 322,000 kronor eller från 30,000 till 352,000 kronor.

Ehuru visserligen med stöd af hvad de komiterade, som den 19 December 1864 afgifvit betänkande rörande folkskolelärares pensionering, anført, direktionen vid föregående tillfällen, då fråga varit väckt om beviljande af en sådan tillbakaflyttning af pensionsåldern, som nu afsetts, funnit sig förhindrad härtill förorda nådigt bifall, vill direktionen ingahunda bestrida rigtigheten af hvad den nu senast tillsatta komitén påpekat derom, att ett åldersmått af 55 år för rätt till pension synes betingas af den förutsättning, att de fleste folkskolelärare inträda i folkskolans tjänst vid en ålder af omkring 25 år, och således står i afpassadt förhållande till den för hel pension stadgade tjensteålder af 30 år, lika som 50 lefnadsår, under samma förutsättning, passa in med den för afkortad pensions erhållande föreskrifna tjenstetid af 25 år; — och inser dessutom direktionen väl att i ganska många fall det skulle vara i folkskolans intresse att härigenom mindre kraftfulla lärare blefve tidigare af yngre lärarekrafter ersatte. Med afseende likväl å de med en sådan genomgripande förändring betydligt ökade anspråk, som enligt hvad ofvan är nämntt måste ställas på statsverket, — anspråk som, jénligt hvad komiterade sjelfve erkänt, väl äro egnade att framkalla betänkligheter mot det förslag till pensionsålderns tillbakaflyttning, hvilket af dem framställts, — finner sig direktionen nu icke böra påyrka bifall till hvad komiterade i afseende på en sådan tillbakaflyttning föreslagit. Statsverket måste nemligen i alla fall med betydligt högre bidrag än hittills understödja denna pensionsinrättning för att sätta den i tillfälle fullgöra sina nuvarande förbindelser med den utsträckning, direktionen här ofvan genom den föreslagna förändringen i reglementets 2 och 28 §§ förordat.

Redan uti det underdåniga utlåtande direktionen afgaf den 8 November 1873, i anledning af riksdagens framställning derom, att förhöjning i den vederbörande skoldistrikt tillkommande rätt till delaktighet i pensionsinrättningen för sina läraretjänster skulle under vissa villkor kunna beviljas utan att lärareombyte egt rum, yttrade sig direktionen, med fästadt afseende jemväl å Eders Kongl. Maj:ts då nyss utfärdade nådiga kungörelse af den 2 September samma år angående förhöjning i aflöningen för folkskolelärare, att direktionen fann sig böra uttryckligen framhålla, hurusom de med berörda förändringar förbundna pensionsförhöjningar jemte den omständigheten, att antalet delegande läraretjänster vore större än 1864 års komiterade beräknat, utan att sådant föranledt motsvarande tillökning i statsanslaget, måste på pensionsinrättningens finansiella ställning utöfva ett menligt inflytande, som likväl, enär detsamma icke kunde ens aproximativt kalkyleras, och pensionsfondens ställning i öfrigt var fullt tillfredsställande, då icke ansågs böra framkalla anspråk på ökadt

statsbidrag, helst direktionen var öfvertygad, att riksdagen icke skulle undandraga sig att, när tiden vore inne, ställa till inrättningens disposition det under en eller annan form förökade anslag, hvars behöflighet blifvit föranledd af riksdagens egna beslut.

Genom komiterades ofvanberörda utförliga beräkningar, som stödjå sig på upplysningar, hvilka icke varit för 1864 års komité tillgängliga, är numera bekräftadt att pensionsinrättningen för att kunna fullgöra den pensionsskyldighet, som enligt gällande reglemente åligger henne, är i behof af betydlig tillökning i sina inkomster, och att med afseende på vidden af detta behof komiterade, — under förutsättning att minimibeloppet af hel pension hädanefter kommer att beräknas till 450 kronor, motsvarande $\frac{3}{4}$ af den lön 600 kronor, som ordinarie lärare enligt nådiga förordningen den 29 Maj 1874 efter 5 års oförvitlig tjenstgöring minst har att åtnjuta, — uppgifvit att från början af år 1876 erfordras en ökad årsinkomst af 147,325 kronor eller i rundt tal af 148,000 kronor, hvilken komiterade föreslagit måtte pensionsinrättningen beredas på så sätt, att pensionsavgiften, som skoldistrikt är skyldigt att erlägga, skulle höjas från 4 till 5 procent af den lön, efter hvilken delaktighet i inrättningen eges, hvarigenom skulle beredas en årlig tillgång, enligt hvad ofvan är nämnt, af 23,000 kronor; samt att återstoden 125,000 kronor skulle utgå af statsmedel och således hela det årliga statsbidraget till pensionsinrättningen höjas från 30,000 till 155,000 kronor.

Till hvad komiterade härvid föreslagit får direktionen underdånigst tillstyrka Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall.

Emot hvad komiterade i sammanhang härmed hemställt i afseende på förändrad lydelse af §§ 1, 2, 4, 5, 7, 13, 28, 30 och 31 i pensionsinrättningens reglemente har direktionen icke funnit anledning till anmärkning.

De remitterade handlingarne återställas i underdånighet och direktionen framhårdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

N. J. BERLIN.

C. F. SMERLING.

J. H. DUMRATH.

Claes Westman.

Stockholm den 5 Januari 1875.
